

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

Academiejaar 2009-2010

Taalattitudes van Nederlandstalige en anderstalige kinderen in Vlaanderen

Goele De Cort

Masterscriptie

Promotor: Gunther De Vogelaer

Dankwoord

In de eerste plaats bedank ik natuurlijk mijn ouders, voor alle ondersteuning en aanmoediging tijdens mijn studie.

Een bijzonder woord van dank is voor mijn promotor Gunther De Vogelaer, die me altijd snel van advies voorzag en me vele statistische en andere knopen hielp ontwarren.

Verder ben ik natuurlijk veel dank verschuldigd aan alle mensen die me hielpen dit project tot een goed einde te brengen. Dat zijn in de eerste plaats mijn bevallige spreeksters Joylene, Agnes, Karen, Ebru en Isabelle. Daarnaast bedank ik de directies van de scholen die ik heb bezocht, en in het bijzonder de leerkrachten die zo vriendelijk waren een paar van hun uren aan mij af te staan : Stein Nuyts, Jane Coillier, Liesje De Sutter, Hanne Hendrickx, Dunia Van De Velde, Valerie Hubrecht en Adriaan Borms. En natuurlijk bedank ik ook alle kinderen voor hun enthousiaste medewerking.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
1.1. De situatie in Vlaanderen.....	5
1.2. Anderstalige sprekers.....	6
1.3. Taalattitudes van kinderen.....	8
1.4. Belang van attitudeonderzoek.....	9
1.5. Onderzoeksvragen.....	10
2. Methodologie.....	12
2.1. Fragmenten.....	12
2.1.1. Keuze van de guise.....	12
2.1.2. Testpubliek.....	13
2.1.3. Keuze van de accenten.....	13
2.2. Enquête.....	16
2.2.1. Zevenpuntenschaal.....	16
2.2.2. Beroepentest.....	17
2.2.3. Persoonlijke vragenlijst.....	17
2.3. Informanten.....	17
3. Resultaten	
3.1. Kenmerken van de informanten.....	19
3.2. Algemene trends.....	22
3.2.1. Zevenpuntenschaal.....	22
3.2.1.1. Traditionele dimensies.....	22
3.2.1.2. Principal Component Analysis.....	23
3.2.1.3. Prestige.....	24
3.2.1.4. Persoonlijke integriteit.....	27
3.2.1.5. Sociale attractiviteit.....	30
3.2.1.6. Samenvatting.....	33
3.2.2. Beroepentest.....	33
3.2.2.1. Dokter.....	34
3.2.2.2. Poetsvrouw.....	35
3.2.2.3. Kapster.....	36
3.2.2.4. Ketnet-wrapper/VJ.....	38
3.2.3. Beroepentest per accent.....	40
3.2.3.1. West-Vlaamse.....	40
3.2.3.2. Gentse.....	41
3.2.3.3. Standaardtaal.....	42

3.2.3.4.	Turkse.....	43
3.2.3.5.	Brabantse.....	44
3.2.4.	Conclusie beroepentest.....	45
3.3.	Invloed van leeftijd op taalattitudes.....	47
3.3.1.	Prestige.....	48
3.3.2.	Persoonlijke integriteit.....	49
3.3.3.	Sociale attractiviteit.....	50
3.3.4.	Conclusie zevenpuntenschaal per leeftijdscategorie.....	53
3.3.5.	Beroepentest.....	53
3.3.5.1.	Dokter.....	54
3.3.5.2.	Poetsvrouw.....	54
3.3.5.3.	Kapster.....	56
3.3.5.4.	Ketnet-wrapper/VJ.....	58
3.3.5.5.	Conclusie beroepentest per leeftijdscategorie.....	58
3.4.	Invloed van thuistaal op taalattitudes.....	60
3.4.1.	Zevenpuntenschaal.....	60
3.4.1.1.	Algemeen.....	62
3.4.1.2.	Invloed van leeftijd.....	64
3.4.1.3.	Tweetaligheid.....	65
3.4.2.	Beroepentest.....	66
3.4.2.1.	Algemeen.....	66
3.4.2.2.	Invloed van leeftijd.....	69
3.4.3.	Conclusie factor thuistaal.....	76
3.5.	Sekseverschillen.....	78
3.5.1.	West-Vlaamse.....	78
3.5.2.	Gentse.....	78
3.5.3.	Conclusie sekseverschillen.....	80
4.	Algemene conclusie.....	81
5.	Bibliografie.....	85
6.	Bijlagen	
	Bijlage A: Vragenlijst.....	87
	Bijlage B: Spreektaak.....	91

1. Inleiding

Onderzoek naar taalattitudes is niet nieuw binnen de taalkunde. Sinds de vroegste onderzoeken in de jaren zestig, van onder andere Labov (in Preston 1999) en Lambert (1966), werd al veelvuldig aangetoond dat mensen er uitgesproken meningen op nahouden over standaardtaal, taalvariëteiten en dialecten. Er wordt aangenomen dat de oordelen die luisteraars vellen over bepaalde taalvariëteiten, eigenlijk oordelen zijn over sprekers van die variëteit (De Caluwe 2000). Als mensen beweren dat ze hun dialect zo gezellig vinden klinken, en de standaardtaal zo afstandelijk, dan hebben ze het eigenlijk indirect over de *sprekers* van dialect en standaardtaal.

Uit het overgrote deel van de attitudeonderzoeken is gebleken dat mensen gewoonlijk een voorkeur hebben voor de standaardtaal, of, ideologisch bekeken, voor de taalvariëteit gesproken door de maatschappelijk machtigere groepen. Sprekers die de standaardtaal gebruiken worden met allerlei positieve kenmerken in verband gebracht. Volgens luisteraars klinken ze intelligenter, aangener en aantrekkelijker dan mensen die zich niet van de standaardtaal bedienen. Andere taalvariëteiten worden soms beschouwd als onbeschaafd, incorrect, ruw enzovoort. Toch vertonen luisteraars vaak een voorkeur voor het (eigen) dialect, dat ze gezellig en sympathiek vinden.

Traditioneel worden er twee dimensies van taalattitudes onderscheiden, gebaseerd op het model van Ryan uit 1979. Volgens dit model gaan luisteraars taalvariëteiten klasseren volgens twee dimensies. De eerste is *status*, en wordt meestal verbonden met de standaardtaal. Standaardtaal wordt dus geassocieerd met allerlei kenmerken die leiden tot een hogere maatschappelijke status. Sprekers van deze taalvariëteit worden onder andere beschouwd als intelligenter, aantrekkelijker en geschikter voor jobs met een hoger maatschappelijk aanzien. Anderzijds worden dialecten vaak sympathieker gevonden; zij scoren hoger op kenmerken van *solidariteit*, de tweede dimensie die gewoonlijk gemeten wordt in sociolinguïstische studies. Solidariteit impliceert een groepsgevoel, een gevoel van herkenbaarheid. Dialectsprekers worden dus geassocieerd met allerlei eigenschappen die dit groepsgevoel ten goede komen, zoals vriendelijkheid, populariteit en betrouwbaarheid.

Deze tweedeling kent veel navolging in attitudeonderzoeken. Toch zijn er ook variaties op dit model. Lambert (1966) bijvoorbeeld onderscheidt geen twee maar drie dimensies: *bekwaamheid* (wat grotendeels overeenkomt met *status*), *sociale aantrekkelijkheid* en *persoonlijke integriteit*. Die laatste dimensie heeft betrekking op kenmerken als hulpvaardigheid en betrouwbaarheid. Deze eigenschappen duiden niet alleen op een groepsgevoel maar ook op persoonlijke karaktertrekken. In hun onderzoek naar attitudes tegenover Vlaamse taalvariëteiten vonden Impe en Speelman (2007) dat hun resultaten enkel binnen de indeling van Lambert konden worden geïnterpreteerd. Brabants en West-Vlaams scoorden zoals verwacht beiden hoog op kenmerken van solidariteit; de West-Vlaamse spreker kreeg echter beduidend hogere scores bij vragen over persoonlijke integriteit.

1.1. De situatie in Vlaanderen

Ook voor het Nederlandse taallandschap is er dus al behoorlijk wat onderzoek verricht naar taalattitudes. In Vlaanderen is er vooral veel interesse voor attitudes tegenover de standaardtaal, het verdwijnende dialect, en de opkomende tussentaal. Die tussentaal is immers al decennia onderwerp van veel discussie. Ze wordt soms ook aangeduid met de termen 'Schoon Vlaams' (Goossens 2000) of 'Verkavelingsvlaams' (Van Istendael 1993) en verwijst naar een variëteit, of beter, een continuüm van variëteiten die ergens tussen de standaardtaal en het dialect liggen. Deze bovenregionale variëteit draagt vooral kenmerken van de centrumdialecten van Vlaanderen, namelijk die van de as Antwerpen - Brussel. De opkomst van die tussentaal wordt daarom ook wel 'Brabantse expansie' genoemd (Goossens 1975).

In de jaren zeventig achtte men het nog mogelijk dat het gebruik van tussentaal slechts een tussenstadium was op weg naar een algemene goede beheersing van de standaardtaal (Goossens 1975). Ook Geeraerts (1999) ziet dat nog als een mogelijkheid; tussentaal zou een stap kunnen zijn in de richting van een informele variant van de standaardtaal. Maar hij geeft zelf aan dat dit scenario niet erg waarschijnlijk is. De kans is groter dat de standaardtaal een strikt formele variëteit blijft, waarin de Vlaming zich nooit helemaal thuis

voelt. Een derde mogelijkheid, die in de lijn ligt van de theorie van Van der Horst (2009), is dat de standaardtaal, zoals elders in Europa, op haar retour is en uiteindelijk zal verdwijnen.

Deze discussie gaat vaak gepaard met behoorlijk wat emotie. Taalkundigen als Van der Horst (1989, 2009) wijzen op de natuurlijkheid van taalverandering. De opkomst van tussentaal en de huiverigheid tegenover standaardtaal kan in die optiek niet tegengegaan worden en is ook niet in se negatief. Anderen wijzen op het belang van standaardtaal en de emanciperende kracht ervan.

Plevoets (2009) suggereert dat tussentaal de standaardtaal al heeft verdrongen als prestigevariëteit. Hij meent dat Vlamingen de tussentaal niet gebruiken omdat ze geen standaardtaal *kunnen* spreken, maar omdat ze het niet *hoeven*. Tussentaal is volgens hem de taal van diegenen die het gemaakt hebben in de moderne maatschappij. De variëteit getuigt dan van een bestudeerde nonchalance, die duidelijk maakt dat de spreker het zich kan permitteren om de standaardtaal niet te gebruiken. Volgens Plevoets zijn de attitudes tegenover standaardtaal en tussentaal de laatste decennia dan ook radicaal veranderd.

Een onderzoek naar taalattitudes van kinderen kan een bijdrage leveren aan deze discussie. De toekomst van standaardtaal, tussentaal en dialect hangt immers af van de attitudes van de toekomstige generaties tegenover deze variëteiten. Voelen kinderen zich al meer thuis in de standaardtaal dan hun ouders, of is de afstand net groter geworden? Is standaardtaal nog steeds de taal van het 'zondags pak' (Geeraerts 2001)? Wordt tussentaal als informeel aangevoeld, of draagt het net prestige, zoals Plevoets suggereert? De taalattitudes van kinderen kunnen de taalsituatie in Vlaanderen verduidelijken.

1.2. Anderstalige sprekers

Voorals in Amerika is er ook al vrij veel onderzoek verricht naar de taalattitudes van en tegenover anderstalige sprekers. Sprekers met een buitenlands accent scoren over het algemeen lager op kenmerken van zowel status als solidariteit, maar de resultaten hier zijn minder eenduidig. Ryan (1975, 1982) toonde aan dat Amerikanen sprekers van Engels met een Spaans of een Duits accent negatief evalueren. Ook Chinese, Oost-Europese en Italiaanse accenten kregen een slechte score (Cargile 1997; Mulac, Hanley en Prigge 1974).

Aan de andere kant werd aan Engels met een middelmatig Japans accent wel een hoge status toegekend, hoger zelfs dan aan Standaard Amerikaans Engels (Cargile en Giles 1998). De onderzoekers brengen dit resultaat in verband met het prestige van de Japanse gemeenschap in Amerika en de reputatie van Japanners als intelligent en ijverig. Dit wijst erop dat niet uitsluitend het kenmerk 'buitenlands' beoordeeld wordt; de identificatie van de achtergrond van de spreker en de status van diens sociale groep spelen eveneens een rol. Dat stemt overeen met de gangbare opvatting in de sociolinguïstiek, dat attitudes tegenover een variëteit in feite attitudes zijn tegenover de sprekers van deze variëteit (De Caluwe 2000).

Er is nog niet zoveel onderzoek gedaan naar de attitudes van anderstaligen zelf, vooral niet naar hun attitudes tegenover de verschillende variëteiten van hun tweede taal.

Verschillende studies tonen bijvoorbeeld de positieve houding van studenten Engels tegenover die taal, maar niet tegenover RP, Southern American English, Cockney etcetera. Toch komt daar stilaan verandering in. McKenzie (2008) onderzocht de houding van Japanse studenten tegenover een aantal Britse en Amerikaanse dialecten, én tegenover Engels met een licht of zwaar Japans accent. Hij concludeerde dat de attitudes van de Japanners niet zo sterk afweken van de attitudes van moedertaalsprekers, behalve dan dat zij een grotere solidariteit voelden met de spreker met een zwaar Japans accent (die wel laag scoorde op status). Een licht accent kreeg net zoals bij de Amerikanen een hoge status toegekend, maar scoorde veel lager op solidariteitskenmerken. De deelnemers woonden in Japan en kwamen weinig in rechtstreeks contact met moedertaalsprekers van het Engels. Toch hadden zij blijkbaar de gangbare attitudes overgenomen, via de media of via lessen Engels.

De vraag is of de attitudes van anderstaligen tegenover standaardtaal, tussentaal en dialect in Vlaanderen ook overeen komen met die van autochtone Vlamingen. Vorming van dergelijke attitudes vereist immers een vrij intensieve blootstelling aan die variëteiten. Taalattitudes kunnen een indicator zijn van vertrouwdheid met de taalsituatie in Vlaanderen. Ze kunnen ook een idee geven van de sympathie of antipathie die anderstaligen voelen tegenover het Nederlands en haar variëteiten. Nederlands onderzoek bij Turkse jongeren toont alvast aan dat attitudes van deze jongeren tegenover zowel Nederlands als Turks positief zijn, en dat de meesten bewust of onbewust het Nederlands als voorkeurstaal hebben (De Man 2009).

1.3. Taalattitudes van kinderen

Een ander, bijzonder facet van deze tak van de sociolinguïstiek is het onderzoek naar taalattitudes bij kinderen. Er zijn immers nog veel vragen over het ontstaan en de ontwikkeling van onze taalmonitor. Ook dit aspect van taalattitudes is nog niet uitvoerig onderzocht. Taalwetenschappers zijn het dan ook oneens over de leeftijd waarop kinderen taaloordelen beginnen te ontwikkelen, en hoe lang de verfijning ervan duurt. Labov (in Preston 1999) meende dat sociale perceptie het derde stadium in de taalontwikkeling was, dat pas begon in de vroege adolescentie. Maar dit werd al vroeg tegengesproken. Rosenthal (1974) toonde aan dat zelfs kleuters van drie jaar oud al een onderscheid konden maken tussen Standaard Amerikaans Engels en Afrikaans Amerikaans Engels. Zowel blanke als zwarte kleuters gaven aan dat het taalgebruik van de SAE-spreker beter was, en dat ze een mooier geschenk van hem verwachten dan van de AAE-spreker. Op de vraag wie ze leuker vonden, antwoordden de zwarte kinderen significant vaker dat ze de AAE-spreker verkozen boven de SAE-spreker. De kleuters vormden dus al duidelijk status- en solidariteitsoordelen.

Huguet en Llorca (2001) concludeerden uit hun onderzoek naar attitudes van Catalaanse kinderen tegenover hun moedertaal en dialecten ervan, dat de sociolinguïstische monitor al goed ontwikkeld is rond de leeftijd van dertien jaar, maar dat het duidelijk eerst de positieve (voor)oordelen zijn die ontwikkeld worden. De kinderen hadden een positieve houding tegenover hun eigen dialect, en een eerder neutrale tegenover het Spaans en het Standaard Catalaans. De negatieve oordelen die bij Catalaanse volwassenen wel gevonden werden, waren veel minder uitgesproken aanwezig bij de jeugd.

Een onderzoek naar de attitudes van Friese schoolkinderen (Ytsma 1990) leverde ook interessante resultaten op. Kinderen die thuis Fries spraken beoordeelden die taal neutraal; kinderen die thuis Nederlands spraken, gaven het Fries een negatieve score. Opvallend was dat de Friessprekende kinderen hun oordeel bijstelden naarmate ze ouder werden. Twaalfjarigen hadden een negatiever idee over het Fries dan negenjarigen, die zich maar weinig bewust waren van de bijzondere positie van hun taal. Ook hier werden de negatieve

oordelen tegenover minderheidstalen of dialecten pas later gevormd. Ook Toye (2009) vond in haar bachelorscriptie onder andere dat hoewel de positieve attitudes ten opzichte van de standaardtaal al aanwezig waren bij kinderen uit het tweede leerjaar, de negatieve statusoordelen tegenover het West-Vlaams pas in het zesde leerjaar duidelijk werden.

Dit alles bevestigt de mening van onder andere Day (1982) en Appel en Muysken (1987), dat negatieve attitudes ten opzichte van taalvariëteiten die afwijken van de standaardtaal gevormd beginnen te worden rond de leeftijd van tien jaar.

1.4. Belang van attitudeonderzoek

Onderzoek naar taalattitudes is niet onbelangrijk, om verschillende redenen. De populariteit van een bepaalde variëteit kan een voorspellende waarde hebben voor het voortbestaan ervan. De actuele discussie over het al dan niet verdwijnen van de standaardtaal vraagt om meer onderzoek naar de attitudes tegenover deze variëteit. Ook de positie van tussentaal kan door attitudeonderzoek verduidelijkt worden. Er kan nagegaan worden of tussentaal nog steeds als een informele variëteit wordt gezien, of dat ze inderdaad het prestige van de standaardtaal heeft overgenomen. Attitudeonderzoeken geven bovendien een beeld van de status van dialecten in Vlaanderen, en over de invloed van de media op ons taalgebruik. Toye (2009) vond bijvoorbeeld dat kinderen een spreker van Brabantse tussentaal verkozen als 'Ketnet-wrapper'. Hij was nochtans niet degene met de meest aangename stem, noch de meest sympathieke. Maar zijn accent kwam blijkbaar het beste overeen met wat kinderen gewoon zijn te horen in de media.

De attitudes van anderstalige kinderen kunnen ons ook een idee geven van de mate waarin zij vertrouwd zijn met de taalsituatie in Vlaanderen. Verder kan een dergelijk onderzoek helpen bij het beter op punt stellen van het tweedetaalonderwijs. MacIntyre (1998) voert aan dat attitudes van studenten tegenover de taal die ze leren een centrale rol spelen in de taalverwerving. Ellis (1994) meent zelfs dat het de bepalende factor is in het succes van het leerproces. Voor leerkrachten in het tweedetaalonderwijs kan het ook helpen een beter zicht te hebben op de attitudes van de studenten tegenover variëteiten in de doeltaal. Het is

mogelijk dat zij zich meer identificeren met een bepaalde variëteit, en dat daardoor onderricht in deze variëteit hen meer zou motiveren. Denken we bijvoorbeeld aan de houding van middelbare scholieren tegenover RP en Standaard Amerikaans Engels. Of, toegepast op de Vlaamse situatie, als anderstaligen de standaardtaal als een puur formele variëteit aanvoelen, kan dat het leerproces beïnvloeden. Het is dan zaak om niet enkel aan de taalbeheersing te werken, maar ook aan de attitudes.

Attitudes van anderstalige kinderen kunnen ons ook een beter beeld geven van de ontwikkeling van de sociolinguïstische monitor. Het is niet onaannemelijk dat anderstalige sprekers die later zouden ontwikkelen, of minder verfijnd (tegenover de variëteiten van het Nederlands althans). Ze maken waarschijnlijk minder gebruik van media in de Nederlandse taal, en krijgen de taalattitudes alvast niet van hun ouders mee. Voor de ontwikkeling van taalattitudes zouden ze zich dus vooral moeten baseren op de oordelen van hun Nederlandstalige klasgenoten, en eventueel op hun eigen taalgevoel. Deze situatie laat toe te onderzoeken of de sociolinguïstische monitor ook zonder invloed van de ouders even snel tot stand komt. Blootleggen van anderstalige attitudes kan dus helpen bij het identificeren van de factoren die een rol spelen bij de ontwikkeling van onze sociolinguïstische monitor.

Ten slotte kunnen attitudes tegenover variëteiten met een buitenlands accent ook een duidelijker licht werpen de positie van de verschillende buitenlandse groepen binnen het taalgebied. Zoals eerder aangehaald worden sprekers niet uitsluitend beoordeeld op hun afwijkende accent, maar op de herkenbaarheid ervan en op de reputatie van hun minderheidsgroep in de samenleving. Attitudes tegenover buitenlandse accenten kunnen dus ook attitudes tegenover bepaalde groepen identificeren.

1.5. Onderzoeksvragen

Dit onderzoek probeert te achterhalen wat de taalattitudes van Vlaamse kinderen zijn tegenover het Standaardnederlands en enkele variëteiten. Eerst bekijken we de algemene trends, daarna gaan we dieper in op de ontwikkeling en evolutie van deze attitudes, en ten slotte op de verschillen in taaloordelen bij kinderen die thuis Nederlands spreken en kinderen die dat niet doen. Er wordt onderzocht of de sociolinguïstische monitor zich op

hetzelfde tempo ontwikkelt, en of de oordelen die anderstalige kinderen vellen over dialecten en tussentaal, dezelfde zijn als die van Nederlandstalige kinderen. We onderzoeken ook welke attitudes kinderen aannemen tegenover sprekers met een buitenlands accent. Al deze informatie kan een betere kijk verschaffen op de huidige én toekomstige status van het Nederlands en zijn variëteiten.

2. Methodologie

2.1. Fragmenten

2.1.1. Keuze van de guise

Er werd gekozen voor een verbal guise design. De respondenten beluisterden vijf opnames van semi-spontaan taalgebruik van vijf verschillende sprekers.

De keuze voor de verbal guise techniek werd in de eerste plaats gemaakt vanuit praktisch oogpunt. Het bleek immers onmogelijk om een spreker te vinden die meerdere accenten geloofwaardig kon brengen. Een tweede reden was het spontane karakter van de techniek. Bij matched guise onderzoek worden meestal vooraf vastgelegde, neutrale teksten voorgelezen, door één en dezelfde persoon in verschillende accenten. Maar volgens verschillende onderzoekers (McKenzie 2008, Impe en Speelman 2007) levert spontaan taalgebruik veel meer variatie tussen de sprekers op. Spontane fragmenten behouden meer dialectische 'cues' die bij het voorlezen verloren gaan, zoals stopwoorden, syntactische variaties enzovoort.

In de beginfase van dit onderzoek werd geopteerd voor het voorlezen van fragmenten. Verschillende sprekers gaven echter zelf aan dat het voor hen bijna onmogelijk was hun dialectkenmerken te combineren met voorlezen. Vooral omdat 'voorlezen' dé talige activiteit bij uitstek is waar de meeste Vlamingen wel standaardtaal gebruiken. Uiteindelijk werd daarom gekozen voor (semi-)spontane fragmenten.

Een nadeel bij spontaan taalgebruik is dat de inhoud van de fragmenten sterk kan verschillen, en dat de sprekers daarop beoordeeld zouden kunnen worden. Daarom werd gekozen voor een semi-spontaan fragment; geen vooraf opgestelde tekst, maar toch een neutrale, vaste inhoud. Conform het onderzoek van McKenzie (2008) moesten de sprekers de weg uitleggen aan de hand van een vooraf getekend plannetje. Op die manier moesten zij zich aan een bepaalde neutrale inhoud houden, maar konden ze hun dialectkenmerken toch naar voren laten komen.

Een belangrijk nadeel van de verbal guise techniek is het verschil in stemkwaliteit van verschillende sprekers. Het valt niet uit te sluiten dat de sprekers niet (alleen) op hun accent beoordeeld worden, maar op de kenmerken van hun stem, zoals helderheid,

intonatie, timbre enzovoort. Dit werd in de mate van het mogelijke voorkomen door de fragmenten op voorhand voor te leggen aan een testpubliek. Om oordelen op basis van geslacht of leeftijd te vermijden, werden enkel vrouwelijke sprekers tussen de tweeëntwintig en vijfentwintig jaar geselecteerd.

2.1.2. Testpubliek

Er werden oorspronkelijk twaalf fragmenten opgenomen van sprekers met verschillende dialecten en accenten. Er waren twee standaardtaalsprekers, drie West-Vlamingen, twee Turkse accenten, een Gents, twee Limburgse en twee Brabantse accenten. De sprekers waren allemaal ongeveer even oud (22 tot 25 jaar).

Deze fragmenten werden voorgelegd aan een testpubliek van acht volwassenen. Aan hen werd gevraagd om het dialect van de verschillende sprekers te identificeren en om de stemkwaliteit te evalueren. Ook de inhoud van het fragment, al was het onderwerp neutraal, werd geëvalueerd. Zo viel één spreker af omdat zij de weg op een opvallend kleurrijke manier uitlegde; dit zou de kinderen waarschijnlijk te zeer beïnvloeden. Zo konden uiteindelijk vijf fragmenten geselecteerd worden van sprekers die volgens het testpubliek een duidelijk accent hadden en een vergelijkbare stemkwaliteit.

2.1.3. Keuze van de accenten

De taalsituatie in Vlaanderen is erg verscheiden, en aan heel wat variëteiten zijn bepaalde taalattitudes verbonden. Maar omdat de enquête zich richtte naar kinderen en zij het vaak moeilijk hebben zich voor langere tijd te concentreren, konden er niet meer dan vijf variëteiten geselecteerd worden. Bij het afnemen van de enquêtes bleek dat zelfs vijf fragmenten voor een aantal kinderen al vrij moeilijk te verwerken waren.

Allereerst werd een standaardtaalspreker gekozen; zij is radiopresentatrice en kon op een natuurlijke manier een spontaan fragment inspreken. Standaardtaal kon niet ontbreken, om twee redenen. De status van standaardtaal in Vlaanderen is het onderwerp van veel onderzoek en controverse. Een aantal taalkundigen meent dat standaardtaal op haar retour

is (Van der Horst 2009); anderen zijn dan weer optimistisch en stellen vast dat de variëteit niet aan status verliest, en dus nog toekomst heeft (De Caluwe 2009). Het is dan ook interessant om bij kinderen te testen welke connotaties standaardtaal heeft voor hen. Verder wilden we onderzoeken of standaardtaal bij anderstalige kinderen diezelfde connotaties oproept. Het is niet ondenkbaar dat zij andere attitudes tegenover de variëteit ontwikkelen, gezien zij minder in contact komen met standaardtaal thuis of in hun mediagebruik.

Om diezelfde reden werd er ook voor een Brabants accent gekozen. Verschillende taalkundigen stellen de opmars van de Brabants gekleurde tussentaal in Vlaanderen vast, en constateren het groeiende prestige van de variëteit (Plevoets 2009, Geeraerts 1999). Door een Brabantse spreekster te laten beoordelen, kunnen we vaststellen of de variëteit ook bij kinderen aan populariteit en prestige wint. Doordat het onderzoek in twee verschillende steden werd uitgevoerd, één buiten Brabant (Gent), en één op de grens met Brabant (Aalst), kunnen we ook de verschillen tussen deze groepen meten. Bovendien kunnen we kijken of bij anderstalige kinderen de populariteit van het Brabants in gelijke mate toeneemt.

De Brabantse spreekster spreekt geen zwaar dialect, maar wel een duidelijk Brabants gekleurde tussentaal. Ze gebruikt consequent 'ge' en 'gij' en vormen als 'gade-gij', ze monoftongeert diftongen en laat de eind-t vallen in woorden als 'dat', 'niet' en 'goed'. Haar i- en u-klanken zijn scherp.

Ook een Turks accent werd in het onderzoek opgenomen. Opnieuw kozen we niet voor een zeer zwaar accent, maar wel voor een duidelijk herkenbare buitenlandse uitspraak. De afwijkende intonatie, het veralgemenend gebruik van het aanwijzend voornaamwoord 'die' ('die meertje'), de sj-klank voor sch-, en de sterk geaccentueerde uitspraak van een aantal klinkers en medeklinkers identificeerden de spreekster als anderstalig en specifiek als Turks. Wel gaf het testpubliek aan dat er ook een aantal Gentse invloeden in haar uitspraak zaten.

De Turks gekleurde variëteit werd om verschillende redenen gekozen. Enerzijds wilden we nagaan welke status een dergelijke variëteit heeft bij Vlaamse kinderen, en of deze verschilt naargelang de leeftijd. Anderzijds wordt er gekeken naar de houding van Turkse leerlingen tegenover deze variëteit. Verwacht wordt dat zij conform de buitenlandse onderzoeken, een grotere solidariteit zouden aangeven met deze spreekster.

In diezelfde optiek werd er ook voor een Gents accent gekozen. Het onderzoek werd uitgevoerd in Gent en in Aalst; door die twee resultaten te vergelijken kan gekeken worden in hoeverre de status- en solidariteitsoordelen van kinderen tegenover hun eigen variëteit al ontwikkeld zijn. Volgens de onderzoeken bij volwassenen zouden de Gentse kinderen strengere statusoordelen over het Gents moeten uitspreken dan de Aalsterse; het eigen dialect wordt immers vaak strenger beoordeeld. Maar het is ook mogelijk dat de Gents gekleurde tussentaal niet meer als een dialect beschouwd wordt maar, conform met de Brabantse tussentaal, als een correcte informele variant of zelfs een prestigevariant. Opnieuw kunnen we ook bekijken of de oordelen van anderstalige kinderen gelijklopen. Het is mogelijk dat zij, gezien zij vrij veel Gents horen op school, hieraan een hogere status toekennen dan hun Vlaamse leeftijdsgenoten.

De Gentse spreekster kon duidelijk herkend worden aan onder andere de huig-r en gesloten uitspraak van een aantal klinkers. Toch ging het eerder om Gents gekleurde tussentaal dan om Gents dialect. De spreekster maakte bijvoorbeeld ook gebruik van vormen als 'ge' in plaats van 'je' en 'nie' in plaats van 'niet'.

Ten slotte werd een West-Vlaams fragment aan de kinderen voorgelegd. West-Vlaams roept vaak (Impe en Speelman 2007) sterke connotaties op, zowel op vlak van status als van solidariteit en persoonlijke integriteit. Maar gezien het onderzoek in Aalst en Gent werd uitgevoerd, is het geen variëteit waar de kinderen bijzonder vertrouwd mee waren. Het leek ons dus een geschikte variëteit om na te gaan hoe sterk de sociolinguïstische oordelen bij kinderen al ontwikkeld zijn, en om te kijken of er grote verschillen zijn bij anderstalige en Nederlandstalige kinderen. Bovendien zagen we in het onderzoek van Toye (2009) dat de negatieve oordelen voor het West-Vlaams qua status later kwamen dan de positieve op vlak van solidariteit. We wilden nagaan of dat ook bij een grotere controlegroep het geval was.

De West-Vlaamse spreekster gebruikte de meest prominente West-Vlaamse kenmerken, zoals het vervangen van de 'g' door een 'h' en de open uitspraak van 'e' en 'i'.

2.2. Enquête

Voor de enquête werd aan de kinderen verteld dat zij meehielpen bij de keuze van de Vlaamse stemmen voor een nieuwe tekenfilm. Door de vragen te beantwoorden, konden ze helpen bepalen wat voor personage bij elke stem paste. Dit zorgde voor de nodige motivatie en concentratie, en het nam ook de initiële aarzeling weg bij de kinderen om negatieve oordelen uit te spreken. Ze zeiden immers niet dat ze de spreekster bijvoorbeeld niet intelligent vonden, maar alleen dat haar stem beter geschikt was om een minder intelligent personage te spelen.

2.2.1. Zevenpuntenschaal

Voor het eerste deel van de vragenlijst luisterden de kinderen tweemaal na elkaar naar elk fragment, terwijl ze ondertussen telkens acht vragen beantwoordden. Hun antwoord werd telkens aangeduid op een zevenpuntenschaal. De kinderen moesten een kruisje plaatsen op een as met zeven punten. Deze opdracht bleek ook voor de jongste informanten eenvoudig en duidelijk genoeg. Er waren drie vragen die peilden naar solidariteitsoordelen, drie die peilden naar status en twee naar persoonlijke integriteit.

Vragenlijst zevenpuntenschaal

1. Denk je dat deze persoon erg rijk is, of niet erg rijk?
2. Denk je dat ze grappig is, of niet grappig?
3. Is ze volgens jou leuk of eerder niet leuk?
4. Denk je dat ze eerder slim is of eerder niet slim?
5. Denk je dat ze eerlijk is of eerder niet eerlijk?
6. Denk je dat ze populair is of eerder niet populair?
7. Is ze volgens jou eerder lui of niet lui?
8. Denk je dat deze persoon knap is, of eerder niet knap?

Tabel1a: Vragenlijst zevenpuntenschaal

De vragen zijn geïnspireerd op het onderzoek van Impe en Speelman (2007) en van McKenzie (2008). Ze zijn echter aangepast aan de leefwereld en het bevattingvermogen van de kinderen. Vragen naar competentie, leiderscapaciteiten en zelfzekerheid werden weggelaten en vervangen door eenvoudigere concepten als rijkdom, intelligentie en populariteit.

2.2.2. Beroepentest

Daarna kregen de kinderen een lijstje van vier beroepen voorgelegd (telkens met een afbeelding erbij); deze beroepen waren ‘dokter’, ‘poetsvrouw’, ‘kapster’ en ‘Ketnet-wraper’. Voor de leerlingen uit de middelbare school werd dit laatste beroep vervangen door ‘VJ op een muziekgender’. Eén beroep dus met een duidelijk hoge status, twee met een lagere status en één met een hoge populariteit. Er werd hen gevraagd om bij elk beroep het nummer van één van de spreeksters te plaatsen.

Er waren dus vijf spreeksters en maar vier beroepen, zodat één spreekster naar keuze kon weggelaten worden. Hiervoor werd gekozen op aanraden van de deelnemers van het testpubliek. Zij werkten met een lijstje van vijf beroepen, maar gaven aan dat ze soms met spreeksters begonnen te ‘schuiven’ of afweken van hun eerste oordeel omdat ze anders niet alle spreeksters ingepast kregen. Ze kregen ook het gevoel dat ze gedwongen werden een spreekster in de enige overblijvende categorie te plaatsen, hoewel ze niet vonden dat ze daarbij paste. Om dit te vermijden kregen de informanten slechts vier beroepen voorgelegd.

2.2.3. Persoonlijke vragenlijst

Tot slot werd aan de kinderen gevraagd om aan te geven van welk geslacht ze waren, hoe oud ze waren, en of ze thuis Nederlands spraken of een andere taal. Indien ze een andere taal spraken, werd gevraagd welke. Verschillende kinderen in de eerste geteste klas zeiden dat ze thuis twee talen spraken; aan hen werd gevraagd beide opties aan te duiden. In latere enquête-formulieren werd tweetaligheid als derde optie opgenomen. In dat geval werd eveneens gevraagd om welke talen het ging.

2.3. Informanten

De enquête werd afgenomen in zeven verschillende klassen. Twee lagere scholen rond Aalst en drie lagere en één middelbare school in Gent werden bezocht (in die laatste school werden twee klassen bevroegd). Eén klas had bijna uitsluitend Vlaamse leerlingen, bij alle andere was er een mix van autochtone en allochtone kinderen.

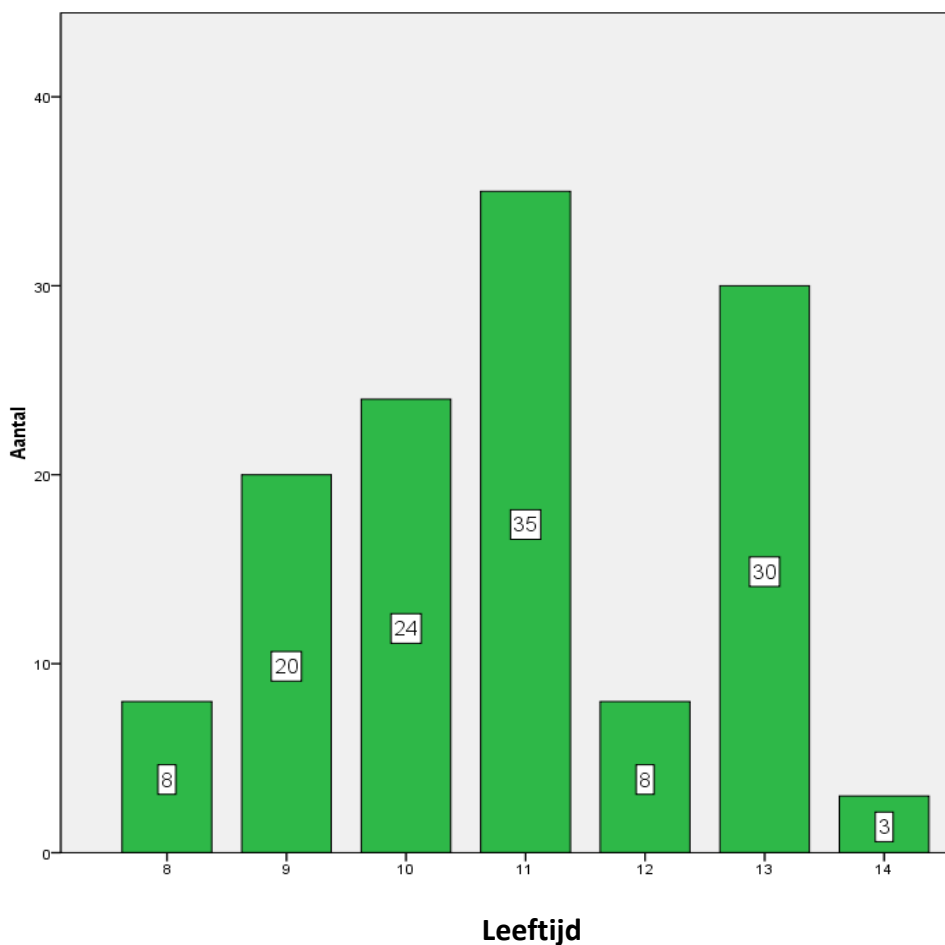
De leeftijd varieerde van acht tot veertien jaar. Daarvoor werd gekozen enerzijds omdat in de literatuur voornamelijk de nadruk wordt gelegd op veranderende attitudes vanaf negen jaar. Vooral de negatieve oordelen zouden pas na die leeftijd ontwikkeld worden. Anderzijds zou voor jongere kinderen een andere methodologie uitgewerkt moeten worden, die dan weer moeilijk vergelijkbaar zou zijn met de zevenpuntenschaal. Dat neemt niet weg dat er vóór de leeftijd van acht à negen jaar waarschijnlijk al taalattitudes ontwikkeld worden (zie bijvoorbeeld Rosenthal 1974). Deze ook onderzoeken valt echter buiten het bereik van deze studie.

3. Resultaten

3.1. Kenmerken van de informanten

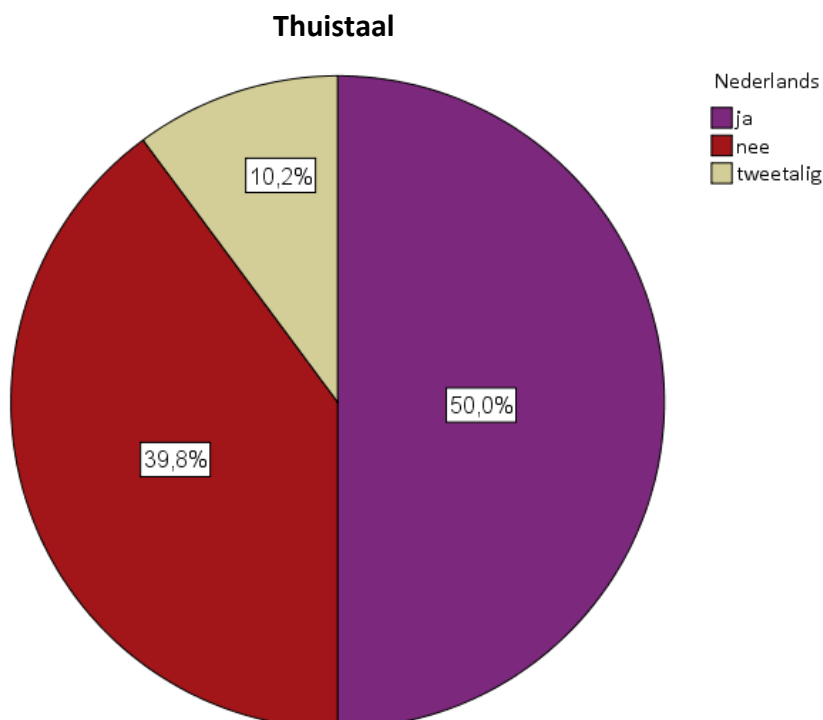
128 informanten vulden de enquête in. 41 van hen waren jongens, 87 meisjes. Deze enigszins scheve verhouding werd vooral veroorzaakt door de steekproef die afgenomen werd in de twee middelbare jaren, in een school die bijzonder weinig jongens bleek aan te trekken.

De leeftijd van de informanten varieert van 8 tot 14 jaar, met een piek rond 11 jaar (n=35) en 13 jaar (n=30). De andere leeftijden zijn in voldoende mate bevraagd om ook daar representatieve resultaten te bekomen.

Figuur 1 : verdeling leeftijden van de respondenten

Niet alle kinderen spraken enkel Nederlands. Om na te gaan of er attitudeverschillen zijn tussen allochtone en autochtone kinderen, werd gepeild naar de thuistaal van de respondenten. Uit de antwoorden bleek dat er 21 verschillende talen gesproken werden; 64 kinderen spraken thuis enkel Nederlands, 13 waren tweetalig, en 51 kinderen spraken thuis een andere taal dan het Nederlands.

Figuur 2: percentage Nederlandstalige, tweetalige en anderstalige kinderen

In hoofdstuk 3.4 wordt dieper ingegaan op de verschillende taalsituaties van de kinderen en de invloed van thuistaal op taalattitudes.

Voor we de resultaten bespreken, dient nogmaals benadrukt te worden dat een sprekerseffect in onderzoeken als deze nooit helemaal uitgesloten kan worden. Hoewel we, zoals aangegeven in het tweede hoofdstuk, geprobeerd hebben dit zoveel mogelijk te vermijden, is het toch mogelijk dat de kinderen zich niet alleen door talige kenmerken hebben laten leiden, maar ook door stemkenmerken en eventueel zelfs door de inhoud van het fragment.

Hieronder bespreken we eerst de algemene trends die uit de resultaten naar voren komen. De scores uit de vragenlijst met zevenpuntenschaal en de antwoorden van de beroepentest worden achtereenvolgens voorgesteld. Daarna volgt hoofdstuk 3.3, waarin de invloed van leeftijd op de perceptie van de verschillende accenten wordt behandeld. Hoofdstuk 3.4 gaat dieper in op de verschillen tussen Nederlandstalige en anderstalige kinderen. In beide hoofdstukken bespreken we eerst de vragenlijst met zevenpuntenschaal en daarna de beroepentest. In hoofdstuk 3.5 komen ten slotte nog kort de verschillen tussen jongens en meisjes aan bod. Ten slotte proberen we tot een algemeen besluit te komen in hoofdstuk vier.

3.2. Algemene trends

3.2.1. Zevenpuntenschaal

3.2.1.1. Traditionele dimensies

Om attitudes tegenover verschillende variëteiten te groeperen, wordt vaak gebruik gemaakt van dimensies. Zo'n dimensie is een noemer voor enkele gerelateerde kenmerken die aan een bepaalde taalvariëteit worden toegekend. Werken met dimensies stelt ons in staat verbanden tussen taaloordelen te leggen en de belangrijkste eigenschappen die aan een variëteit worden toegeschreven, te identificeren.

In binnen- en buitenlandse onderzoeken bij volwassenen en adolescenten worden er traditioneel twee of drie dimensies onderscheiden: status, sociale attractiviteit en afhankelijk van het onderzoek ook nog persoonlijke integriteit (Lambert 1967). De vragenlijst van deze studie werd opgesteld volgens de indeling van Lambert. Verwacht werd dat de resultaten in drie dimensies verdeeld zouden kunnen worden, naar analogie met het onderzoek van Impe en Speelman (2007). De resultaten voor de vragen die peilden naar rijkdom, intelligentie en schoonheid zouden dan gegroepeerd kunnen worden in de component *status*. *Populair*, *leuk* en *grappig* zouden in die theorie ook correleren en samengebracht kunnen worden in een component *sociale attractiviteit*, en voor *eerlijk* en (*niet*) *lui* zou er eventueel een aparte component te onderscheiden zijn, die van de *persoonlijke integriteit*.

Status	1.Denk je dat deze persoon erg rijk is, of niet erg rijk? 4.Denk je dat ze eerder slim is of eerder niet slim? 8.Denk je dat deze persoon knap is, of eerder niet knap?
Sociale attractiviteit	2.Denk je dat ze grappig is, of niet grappig? 3.Is ze volgens jou leuk of eerder niet leuk? 6.Denk je dat ze populair is of eerder niet populair?
Persoonlijke integriteit	5.Denk je dat ze eerlijk is of eerder niet eerlijk? 7.Is ze volgens jou eerder lui of niet lui?

Tabel 1b : Vragenlijst gerangschikt per verwachte component.

3.2.1.2. Principal Component Analysis

Via een principal component analyse werd onderzocht of deze componenten ook in dit onderzoek

3.2.2.2. Principal Component Analysis

Via een principal component analyse werd onderzocht of deze componenten ook in dit onderzoek bij kinderen naar voor komen. Zo'n analyse bepaalt welke variabelen door de respondenten het meest met elkaar in verband worden gebracht en groepeerde deze in componenten. Variabelen die 0,600 of hoger laden voor een bepaalde component, kunnen tot die component gerekend worden. Alle variabelen binnen een component worden dus door de kinderen met elkaar geassocieerd.

De analyse leverde een lichtjes ander resultaat op dan verwacht. Ze legde inderdaad drie onderliggende dimensies bloot, maar die stemden niet volledig overeen met de componenten die traditioneel gevonden worden. Tabel 2 toont de lading van de verschillende variabelen per component. Hierbij moet worden opgemerkt dat de vraagstelling voor de eigenschap *lui* omgedraaid werd; een hoge score betekent hier dat de persoon niet lui is, maar net ijverig.

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
Rijk	,878	,121	,019
Grappig	,074	,032	,894
Leuk	,301	,214	,800
Slim	,366	,737	-,011
Eerlijk	,116	,800	,083
Populair	,724	,190	,382
Lui	,058	,678	,205
Knap	,608	,325	,435

Tabel 2: Principal Component Analyse van de variabelen

De variabelen kunnen dus niet herleid worden tot de traditionele indeling status – sociale attractiviteit - persoonlijke integriteit, maar vragen om een hergroepering. De variabelen *rijk*, *populair*, en *knap* worden door de informanten duidelijk met elkaar in verband gebracht.

Ook *slim*, *eerlijk*, en *ijverig* (dat we vanaf nu gebruiken als het tegengestelde van *lui*) vertonen een correlatie. Tenslotte vertonen *grappig* en *leuk* elk een zeer hoge lading voor de derde component.

Kinderen hanteren dus ietwat andere criteria bij de vorming van hun taalattitudes en de beoordeling van taalvariëteiten dan volwassenen. Dit reflecteert waarschijnlijk hun leefwereld en hun sociale interactie. De eerste component bijvoorbeeld bevat weliswaar niet de eigenschap *slim*, die bij volwassenen met status verbonden wordt, maar groepeert wel de eigenschappen die belangrijk zijn voor status onder leeftijdsgenoten. Voor kinderen en jonge pubers is intelligentie en ijver nog van weinig belang om een hoge status onder peers te bekomen; status is eerder afhankelijk van geld, populariteit en uiterlijk. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat de spreeksters volwassenen waren. Indien bovenstaande hypothese over de vorming van taalattitudes klopt, dan projecteren kinderen hun leefwereld blijkbaar op die van volwassenen. Om een duidelijker beeld hiervan te bekomen, zou het onderzoek moeten overgedaan worden met jonge spreeksters.

Om de resultaten te analyseren, kunnen we dus de verwachte opsplitsing in drie componenten behouden, maar de componenten dekken wel een lichtjes andere lading van verwacht. We noemen ze hier *prestige*, *persoonlijke integriteit*, en *sociale attractiviteit*.

3.2.1.3. Prestige

Met deze eerste component correleren de variabelen *rijk* (0.878), *populair* (0.724) en *knap* (0.608). De lading voor *knap* is het minst hoog, maar toch nog hoog genoeg om meegenomen te worden in deze eerste component. *Knap* correleert ook veel minder sterk met de tweede en derde component.

De eerste principaalcomponent (PC1) noemen we daarom *prestige*. Deze eigenschappen zorgen immers voor een hoog prestige onder leeftijdsgenoten, maar de redenen voor dat prestige verschillen deels van die van volwassenen. Daarom nemen we de term *status* hier niet over, de inhoud van de twee termen is immers niet helemaal dezelfde.

De score voor *prestige* werd berekend door de scores voor de drie eigenschappen te vermenigvuldigen met hun lading, en ze vervolgens de delen door de som van hun ladingen. Op die manier werd een gewogen gemiddelde bekomen.

De beoordeling van de fragmenten volgens deze component levert significante ($p < 0,001$) resultaten op. Het Brabantse accent haalt de hoogste score op deze prestigedimensie, met een gemiddelde score van 5,05. Daarna volgen het Gents (4,60) en de standaardtaal (4,27). West-Vlaams krijgt een score van 3,93. Het laagst scoort het Turkse accent met 3,08.

Scores voor PC1

Fragment		Prestige	Rijk	Populair	Knap
West-Vlaams	Gemiddelde score	3,9326	3,78	3,94	4,19
Gents	Gemiddelde score	4,5914	4,32	4,62	4,93
Standaardtaal	Gemiddelde score	4,2698	4,73	3,97	3,97
Turks accent	Gemiddelde score	3,0816	3,24	3,02	2,97
Brabants	Gemiddelde score	5,0481	5,06	4,93	5,17

Tabel 3: gemiddelde score voor de dimensie prestige en voor de deelvariabelen, op een schaal van 7. Hoogste score in het groen, laagste in het rood.

Dit resultaat is opvallend. *Prestige* voor kinderen en jongeren dekt dus niet alleen een deels verschillende lading dan *status* bij volwassenen, het wordt ook met andere taalvariëteiten geassocieerd. Brabants is duidelijk de variëteit met het hoogste aanzien voor kinderen en wordt het sterkst geassocieerd met populariteit, rijkdom en schoonheid. Standaardtaal scoort significant lager en moet het Gents nog laten voorgaan. Dit kan het argument van onder andere Plevoets (2009) onderschrijven, dat Brabants gekleurde tussentaal, meer dan standaardtaal, de taal van de gegoede bovenlaag geworden is. Volgens hem is Brabants, meer dan standaardtaal, nu de prestigetaal; het is de taal van diegenen die het gemaakt hebben en dus geen standaardtaal *hoeven* te gebruiken. Iemand die standaardtaal spreekt, is volgens Plevoets eerder iemand die probeert maatschappelijke deuren te openen. Voor de tussentaalspreker zijn al die deuren al geopend.

Hierbij moeten we wel in gedachten houden dat de enquêtes werden afgenomen bij kinderen uit Gent en Aalst, steden die niet ver van het dialectcentrum Brabant-Antwerpen verwijderd zijn. Het is mogelijk dat kinderen uit bijvoorbeeld Limburg of West-Vlaanderen er andere attitudes op na houden.

In dat verband valt ook de hoge score van de Gentse variëteit op. Het grootste deel van de informanten liep school in Gent. Blijkbaar heeft tussentaal met het 'eigen' accent toch ook een behoorlijk groot prestige, ondanks het feit dat het Brabants het nog beter doet. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat volgens het testpubliek van de vijf accenten het Gentse accent het minst uitgesproken was. Eerder dan om echt Gents, ging het om tussentaal met duidelijk Gentse klanken. Met een 'plattere' Gentse uitspraak was hier misschien een ander resultaat gekomen.

Standaardtaal neemt een derde plaats in, met een score die niet bijzonder hoog is maar toch boven de helft blijft. Standaardtaal heeft dus geen al te hoog maatschappelijk prestige onder kinderen en jongeren, maar scoort toch beter dan meer 'exotische' accenten als Turks en West-Vlaams.

Knap is de enige variabele binnen deze component waarvoor de standaardtaalspreker lager scoort dan de West-Vlaamse. Ze komt dus slechts op de vierde plaats. Maken we de vergelijking met resultaten bij volwassenen, dan zien we een bijzonder attitudeverschil. Bij oudere informanten is *knap* eveneens een onderdeel van de statusdimensie, maar daar haalt standaardtaal normaliter de hoogste scores (Impe en Speelman 2007). Voor kinderen en jonge adolescenten passen standaardtaal en fysieke aantrekkelijkheid een stuk minder goed bij elkaar.

Het Turkse accent krijgt een duidelijk lagere score toebedeeld. Een dergelijk accent levert blijkbaar weinig prestige op onder leeftijdsgenoten. Voor elk van de onderdelen (*knap*, *rijk* en *populair*) scoort deze spreker ongeveer een vol punt lager dan de tweede laagste (meestal de West-Vlaamse), terwijl er een minder groot verschil is tussen de scores van de andere vier. Vooral voor *knap* is de score erg laag (2,97).

Een buitenlands accent geniet dus weinig prestige onder kinderen. Dit wijst mogelijk op diezelfde attitudes tegenover de groepen die een dergelijk accent gebruiken (De Caluwe 2000). Maar daarvoor is het wel nodig dat het accent als zodanig herkend wordt door de

respondenten. Naar herkenning werd echter niet gepeild in de vragenlijst, enerzijds om beïnvloeding van de resultaten te vermijden, anderzijds om de vragenlijst niet te zwaar te maken voor de jonge respondenten.

De vraag werd wel gesteld aan het testpubliek (zie hoofdstuk twee). Hoewel ze allemaal het accent als 'buitenlands' identificeerden, kon slechts iets meer dan de helft het correct als 'Turks' benoemen. De attitudes die de kinderen in dit onderzoek vertonen, hoeven dus niet noodzakelijk latente attitudes tegenover sprekers van Turkse afkomst te zijn. We kunnen ze ook interpreteren als negatieve attitudes tegenover vreemde, buitenlandse en/of moeilijk identificeerbare accenten in het algemeen. Om dit verder te toetsen, zou oorspronkelijk ook een spreekster met een Frans accent in deze studie opgenomen worden. Om praktische redenen moesten we dit opzet uiteindelijk laten varen. Verder onderzoek zou dus kunnen uitmaken of er verschillende attitudes zijn tegenover bekende, Europese accenten enerzijds, en vreemde, niet-Europese accenten anderzijds.

Het is opvallend dat behalve voor het Brabantse en het Turkse accent, de gemiddelde scores sterk rond de middelste waarde 4 blijven hangen. Hoewel de verschillen significant zijn, is de attitude van de kinderen tegenover de drie overige accenten wat betreft prestige niet uitgesproken positief of negatief. De regionaal gekleurde variëteiten scoren niet opvallend slechter dan de standaardtaal.

3.2.1.4. Persoonlijke integriteit

De tweede component die uit de resultaten gehaald kon worden, wijkt eveneens lichtjes af van wat uit eerdere onderzoeken bij volwassenen naar voor kwam. De variabelen binnen deze component zijn *slim*, *eerlijk* en *ijverig*. Dit wijst er opnieuw op dat kinderen de mensen in hun omgeving op een andere basis beoordelen dan volwassenen. Voor volwassenen hoort een kenmerk als intelligentie bij de statusdimensie. Voor kinderen wijst deze eigenschappen niet op een hogere status, of in ieder geval op een heel ander soort status. Eerlijkheid werd in onderzoeken bij volwassenen in de categorie *persoonlijke integriteit* geplaatst, samen met karaktereigenschappen als vriendelijkheid en betrouwbaarheid. *Ijver* is een eigenschap waar

in andere onderzoeken niet vaak naar gepeild werd, maar die we eveneens in de categorie *persoonlijke integriteit* zouden kunnen plaatsen.

Deze door de kinderen onderscheiden dimensie (intelligentie, ijver en eerlijkheid) neigt gevoelsmatig meer naar die *persoonlijke integriteit* dan naar *status*. Voor kinderen leidt intelligentie immers nog niet automatisch naar het statuskenmerk bij uitstek, rijkdom. Het levert hoogstens beloning op van leerkracht of ouders, maar de status onder leeftijdsgenoten verbetert er niet van. Intelligentie is hier voor hen dus eerder een persoonlijke karaktereigenschap, die wel positief geëvalueerd worden maar niet onmiddellijk statusvoordeel oplevert. Daarom nemen we het label *persoonlijke integriteit* over; het gaat om eigenschappen die voor de kinderen voorlopig sociaal noch maatschappelijk iets opleveren, maar die wel indicatief zijn voor hun karakter.

De gemiddelde scores voor deze component werden opnieuw berekend via een gewogen gemiddelde. *Eerlijk* was de variabele die de hoogste lading opleverde (0,800), gevolgd door *slim* (0,737) en tenslotte *ijverig* (0,678).

Scores voor PC2

Fragment		Persoonlijke integriteit	Slim	Eerlijk	Ijverig
West-Vlaams	Gemiddelde	4,9798	4,94	5,43	4,55
Gents	Gemiddelde	4,8529	4,65	5,02	4,81
Standaardtaal	Gemiddelde	5,1920	5,49	5,50	4,54
Turks	Gemiddelde	3,9099	3,53	4,27	3,93
Brabants	Gemiddelde	5,0967	5,05	5,35	4,87

Tabel 4 : gemiddelde score voor de dimensie persoonlijke aantrekkelijkheid en voor de deelvariabelen, op een schaal van 7. Hoogste score in het groen, laagste in het rood.

De resultaten leveren een significant ($p < 0,001$) verschil op voor de verschillende fragmenten. Voor deze component scoort standaardtaal het hoogst (5,19), vooral door hoge scores voor intelligentie en eerlijkheid (telkens 5,50). De standaardtaalsprekster verliest alleen binnen de variabele *ijverig*, daar komt ze slechts op de vierde plaats. Standaardtaal is

dan wel niet de taal waarmee kinderen een hoger prestige associëren, de variëteit wordt wel verbonden met positieve, karaktergebonden eigenschappen. De standaardtaal hanteren duidt voor kinderen net als bij volwassenen op een grotere intelligentie.

Maar ook het Brabants scoort voor deze component bijzonder goed. De gemiddelde score is 5,10. Voor *ijverig* krijgt de spreekster zelfs de beste punten, voor intelligentie komt ze op de tweede plaats en voor eerlijkheid op de derde, na het West-Vlaams. Waar standaardtaal een duidelijk profiel heeft, en afgekeurd wordt in bepaalde omstandigheden maar goedgekeurd in andere, lijkt het Brabants in de beide situaties als passend aanvoeld te worden. Het kan zowel duiden op maatschappelijk prestige als op positieve, persoonlijke karaktereigenschappen.

De West-Vlaamse kreeg een gemiddelde score van 4,98 voor deze component, een vol punt hoger dan voor *prestige*. Voor de variabele *eerlijkheid* scoorde ze met 5,43 zelfs het tweede hoogste. Dit stemt overeen met de bevindingen van Impe en Speelman (2007), die vonden dat hoewel de West-Vlaming en de Brabander ongeveer even sociaal aantrekkelijk werden gevonden, de West-Vlaming toch het hoogst scoorde voor persoonlijke integriteit. Zoals we zagen is West-Vlaams geen variëteit met een hoog prestige onder kinderen en jongeren, maar er worden blijkbaar wel positieve karaktertrekken aan toegeschreven.

Opvallend is dat deze spreekster een score van 4,94 kreeg voor de variabele intelligentie (derde plaats). Traditioneel worden meer opvallende dialecten als minder intelligent ingeschat in sociolinguïstisch onderzoek; hier scoort de variëteit bijna een vol punt boven de middelste waarde. Dit resultaat wijst opnieuw op de verschillen in categorieën die kinderen en volwassenen hanteren. Dit wordt nog duidelijker bij de bespreking van de resultaten van de contrastieve vraag over beroepen. Ondanks het vrij hoge cijfer voor de West-Vlaamse voor intelligentie, zal ze stevast een maatschappelijk lager beroep toegewezen krijgen.

De Gentse komt op de vierde plaats met 4,85 op 7. Opnieuw valt de vrij hoge quotering op; de gemiddelden, hoewel significant verschillend, liggen vrij dicht bij elkaar. Enkel de spreekster van Turkse afkomst valt opnieuw uit de boot. Net als in de prestigecomponent

krijgt ze de laagste score toebedeeld met 3,91, opnieuw bijna een vol punt lager dan de vierde plaats.

Hoewel de categorieën anders zijn opgebouwd dan verwacht, strookt dit toch met de voorspelling dat een buitenlands accent normaal voor alle componenten lagere scores krijgt, zowel van buitenlandse als binnenlandse respondenten (Ryan 1982, McKenzie 2008). Enkel voor expliciete solidariteitskenmerken, waarbij een gevoel van verbondenheid tussen de respondent en de spreekster opgeroepen wordt, scoort een buitenlands accent traditioneel hoger bij buitenlandse respondenten. In de bespreking van de verschillen tussen allochtone en autochtone respondenten zal duidelijk worden of dat ook in deze studie het geval is.

3.2.1.5. Sociale attractiviteit

De derde component (PC3) omvat de variabelen *grappig* en *leuk*, met ladingen van respectievelijk 0,894 en 0,800. Alle andere variabelen laden erg laag voor deze component. Deze twee eigenschappen zijn voor de jonge respondenten dus van een andere orde; ze dragen niet bij tot het prestige, noch zijn het eigenschappen die getuigen van een degelijk karakter. In sociolinguïstisch onderzoek bij volwassenen vallen *grappig* en *leuk* binnen de dimensie *sociale attractiviteit*. Mensen die deze eigenschappen vertonen, zijn gewild als vrienden; bij volwassenen hoort *populair* ook bij deze component, bij kinderen dus niet. Dit wijst opnieuw op de verschillende inrichting van het sociale verkeer bij kinderen. Populariteit is voor hen niet meteen een kwestie van leuk gevonden worden door veel mensen; het hangt eerder samen met rijkdom en een knap uiterlijk.

Terwijl populariteit voor kinderen dus samenhangt met prestige, doen *leuk* en *grappig* dat niet. Deze component hangt dus eerder samen met een oprechter sociaal contact dan de eerste component. We behouden echter de term *sociale attractiviteit*, omdat de component wel degelijk op deze dimensie wijst.

Opnieuw zien we significante verschillen ($p < 0,001$) tussen de verschillende variëteiten. Onderstaande tabel vat de resultaten voor de component sociale attractiviteit samen.

PC3

Fragment		Sociale attractiviteit	Grappig	Leuk
West-Vlaams	Gemiddelde	4,0922	3,88	4,30
Gents	Gemiddelde	4,1975	4,10	4,30
Standaardtaal	Gemiddelde	3,4570	3,26	3,68
Turks	Gemiddelde	3,3481	3,55	3,12
Brabants	Gemiddelde	5,2960	5,15	5,46

Tabel 5: gemiddelde score voor de dimensie sociale attractiviteit en voor de deelvariabelen, op een schaal van 7. Hoogste score in het groen, laagste in het rood.

De hoogste score werd toegekend aan het Brabantse accent (5,30). Dit betekent dus dat het voor kinderen het sociaal aantrekkelijkste dialect is, en het meest gepast voor humoristische, leuke gesprekken. We stellen dus vast dat het Brabants als enige variëteit voor alle drie de componenten een score boven de 5 op 7 haalt. Het wordt op alle gebieden positief ingeschat, en is, althans voor kinderen, passend in alle situaties. Brabants is een variëteit die je prestige onder leeftijdsgenoten oplevert, maar ook in de klas gebruikt kan worden, én bij het dagelijks contact met je beste vrienden.

Gentse tussentaal krijgt de tweede plaats voor sociale attractiviteit met een score van 4,18. Dit ligt in de lijn van de verwachtingen, gezien het grootste deel van de respondenten in Gent naar school gaat. Nemen we de kinderen uit Aalst apart, dan zien we dat zij aan de Gentse slechts een score van 3,20 toekennen voor sociale attractiviteit. Het eigen dialect wordt dus nog steeds sociaal aantrekkelijker gevonden dan een vreemd dialect als het West-Vlaams.

Dat West-Vlaamse dialect scoort 4,09. Traditioneel krijgt dialect, en in Vlaanderen vooral het West-Vlaams, vaak het label *grappig* mee (Toye 2009 – zij vroeg naar *moppen* vertellen; Impe en Speelman 2007 – zij polsten naar *entertainertalent*). De respondenten in deze studie zijn het daar niet mee eens en scoren de spreekster slechts 3,88 voor *grappig*. Deze score van minder dan 4 op 7 geeft dus aan dat de kinderen haar eerder niet grappig dan wel grappig vinden. De reden voor dit verschil tussen kinderen en volwassenen ligt niet meteen voor de hand. Het is mogelijk dat stemkenmerken toch een rol spelen. Een andere

mogelijkheid is dat in het onderzoek van bijvoorbeeld Impe en Speelman (2007) de sprekers allemaal mannen waren. In deze studie werden de fragmenten ingesproken door vrouwen. Het is mogelijk dat vrouwen die dialect spreken op een andere manier beoordeeld worden dan mannen.

Standaardtaal en Turks liggen voor deze component erg dicht bij elkaar (3,46 en 3,35). Beide variëteiten worden duidelijk niet geschikt beschouwd voor een vriendelijke, informele setting. Dit ligt in de lijn van de verwachtingen. Sociale attractiviteit wordt het meest gevoeld ten opzichte van leden van de eigen sociale groep. Een buitenlands accent staat het verst van de respondenten af (behalve misschien van de groep anderstalige respondenten – daarop wordt later dieper ingegaan), en roept het minste gevoelens van sympathie op. Standaardtaal scoort ook in de meeste andere onderzoeken laag voor deze component. Het is een variëteit die geassocieerd wordt met formele situaties, met afstandelijkheid en zakelijkheid. Geeraerts (1999) noemt dit de 'zondagsepakmentaliteit'; in de standaardtaal kan je moeilijk jezelf zijn.

3.2.1.6. Samenvatting

Samenvatting PC1, PC2 en PC3

Fragment		Prestige	Persoonlijke integriteit	Sociale attractiviteit
West-Vlaams	Gemiddelde	3,9326	4,9798	4,0922
Gents	Gemiddelde	4,5914	4,8529	4,1975
Standaardtaal	Gemiddelde	4,2698	5,1920	3,4570
Turks	Gemiddelde	3,0816	3,9099	3,3481
Brabants	Gemiddelde	5,0481	5,0967	5,2960

Tabel 7: samenvatting scores voor de drie dimensies, hoogste scores in het groen, laagste scores in het rood

We zien dus dat standaardtaal slechts voor één component (die van de persoonlijke integriteit) duidelijk hoog scoort, terwijl Brabants het over de hele lijn goed doet. Brabants is dus een all-round variëteit; een Brabantse spreekster hoeft zich niet aan verschillende situaties aan te passen. Alleen voor *persoonlijke integriteit* haalt de standaardtaalspreekster het van de Brabantse.

Gents gekleurde tussentaal krijgt voor alle dimensies vrij goede scores. De West-Vlaamse doet het zoals verwacht goed voor persoonlijke integriteit. De Turkse spreekster krijgt de laagste scores voor elke dimensie.

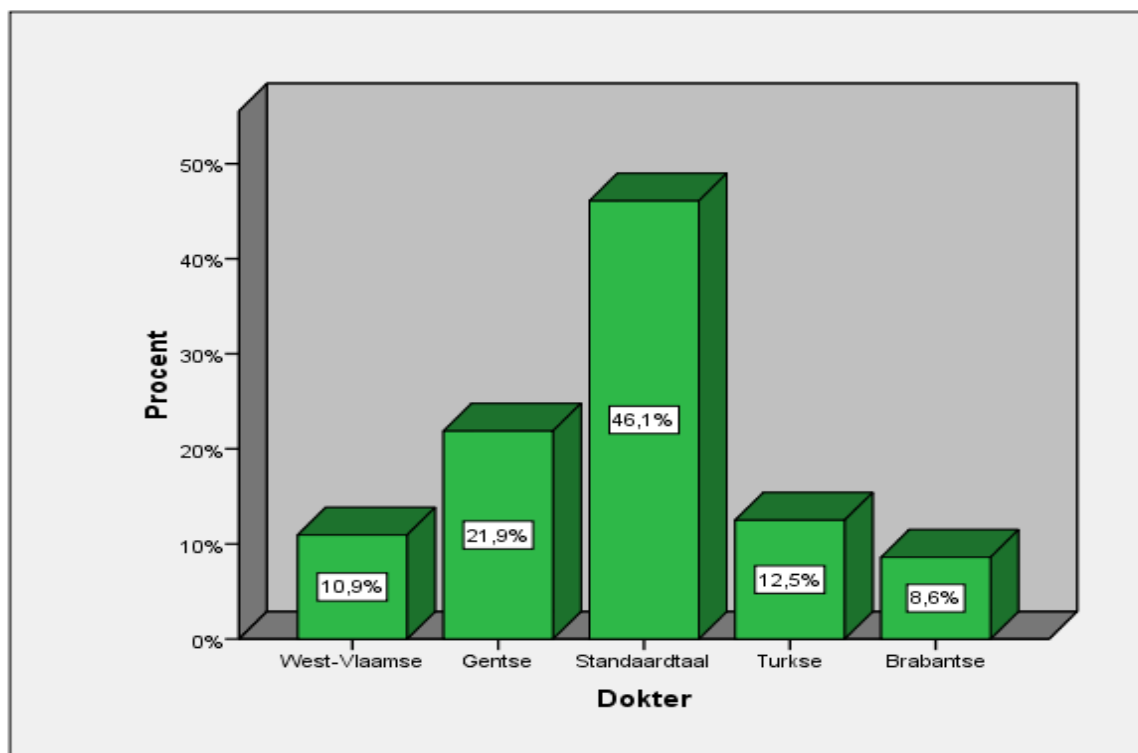
3.2.2. *Beroepentest*

De kinderen werden ook op een tweede manier bevraagd over de verschillende taalvariëteiten. Nadat ze alle fragmenten beluisterd hadden en de eerste vragenlijst hadden ingevuld, kregen ze een lijstje met vier beroepen. Er volgde een tweede luisterbeurt, waarbij aan de kinderen gevraagd werd bij elk beroep het cijfertje van de meest passende spreekster te plaatsen. De beroepen waren 'dokter', 'poetsvrouw', 'kapster' en 'Ketnet-wrapper'. Bij de kinderen van 13 en 14 jaar werd dat laatste beroep 'VJ op een muzikzender'; dit leek ons beter aan te sluiten bij hun leefwereld, maar tegelijk voldoende vergelijkbaar met 'Ketnet-wrapper'.

Deze test peilt in de eerste plaats naar statusoordelen; uit andere onderzoeken (McKenzie 2008) blijkt dat de standaardtaal verbonden wordt met beroepen die een hogere status genieten (in dit geval dokter), en dialecten met beroepen met een lagere status (poetsvrouw en kapster). De Ketnet-wrapper werd hier toegevoegd naar analogie met het bachelorscriptie-onderzoek van Toye (2009). Uit haar onderzoek bleek dat de kinderen Brabants verkozen boven standaardtaal als meest geschikte taal voor een tv-presentator. Die bevinding was natuurlijk veelzeggend voor de positie van de standaardtaal ten opzichte van het Brabants. We wilden nagaan of we dit resultaat konden reproduceren.

3.2.2.1. Dokter

Bijna de helft van de kinderen (46,1%) denkt dat de standaardtaalspreekster de dokter is. Daarna volgt de Gentse met 21,9 %. De Turkse, West-Vlaamse en Brabantse scoren zeer laag (12,5%, 10,9% en 8,6% respectievelijk). Een chi-kwadraat test toont aan dat de resultaten significant zijn ($p < 0,001$)

Figuur 3: Antwoorden voor de vraag: Wie van deze sprekers is dokter?

De kinderen antwoorden hier dus naar verwachting. Het beroep van arts heeft de hoogste status, en daaraan wordt standaardtaal verbonden. Het gaat hier wel om een heel ander soort status dan het *prestige* dat uit de eerste vragenlijst naar voren kwam. Het gaat niet om glamoureuze status, maar eerder om respectabiliteit. Standaardtaal werd verbonden met slim, eerlijk en ijverig, dus met *persoonlijke integriteit*; die kenmerken zijn misschien nog meer van toepassing op een arts dan rijk en knap.

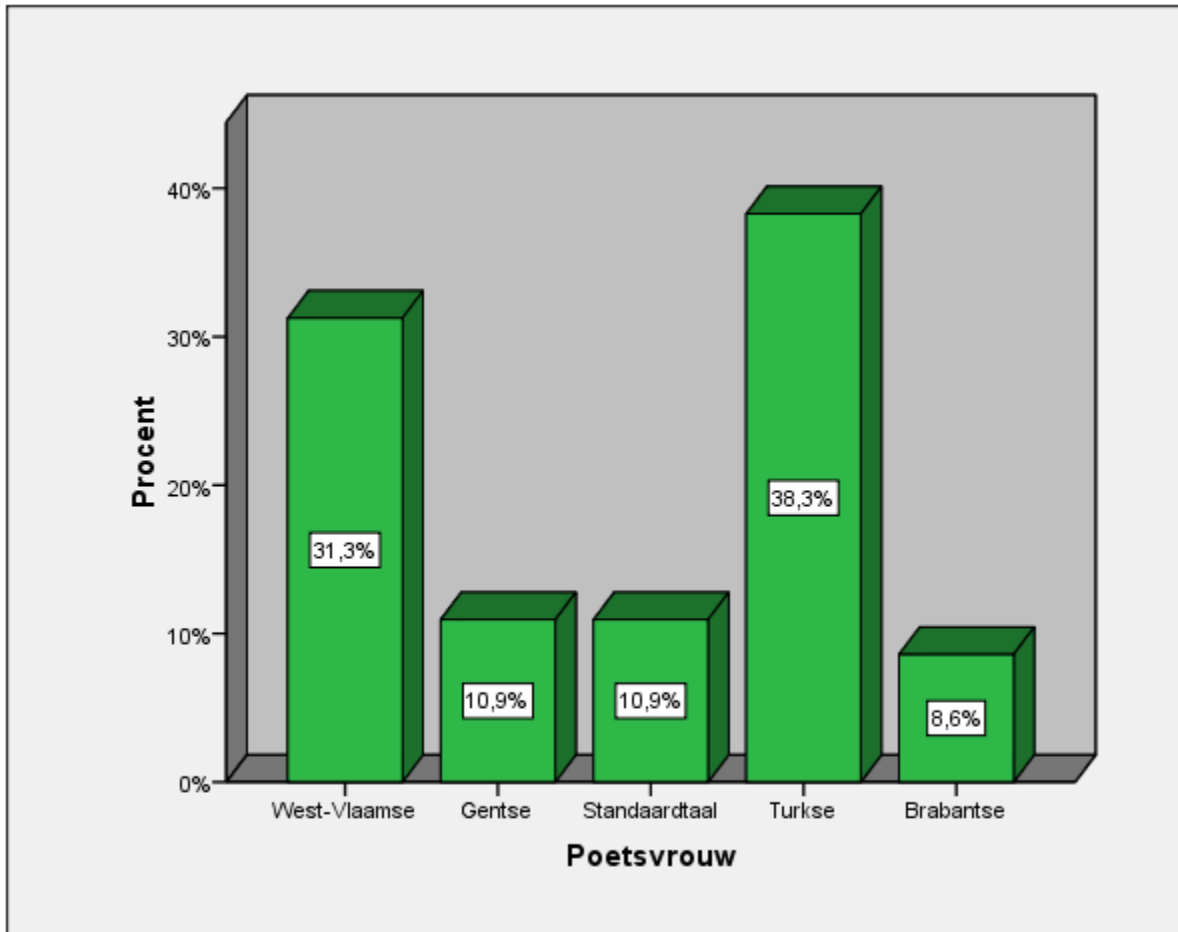
Het valt op dat het Brabants, dat in de vragenlijst met zevenpuntschaal toch voor alle componenten hoog scoorde –dus ook voor *persoonlijke integriteit*–, door bijzonder weinig kinderen gekozen wordt. Het is mogelijk dat de respondenten werkelijk vinden dat Brabants het minst geschikt is voor het beroep van arts. Maar het kan ook zijn dat de wijze van vraagstelling aan de basis van dit resultaat ligt. Elke spreekster mocht slechts bij één beroep geplaatst worden. En zoals verder beschreven staat, plaatste een behoorlijk grote groep kinderen de Brabantse onder Ketnet-wrapper/VJ. Daardoor werd ze dan waarschijnlijk minder gekozen bij andere beroepen.

3.2.2.2. Poetsvrouw

Voor 38,3 % is de Turkse de poetsvrouw; 31,3 % denkt dat het de West-Vlaamse is (significantie $p < 0,001$). Dat ligt in de lijn van de verwachtingen; dialecten, en dan vooral die dialecten die ver van de respondenten afstaan, krijgen het beroep met de laagste status toegewezen. Vergelijken we deze uitkomst met de resultaten van de eerste vragenlijst, dan merken we dat de spreeksters met de laagste scores voor *prestige* deze beroepen toegewezen krijgen. Ook dat ligt in de lijn van de verwachtingen. Wel opvallend is dat de West-Vlaamse aan de ene kant toch vrij hoog scoort voor *persoonlijke integriteit* (met slim en ijverig als variabelen), maar aan de andere kant bij een beroep met lage status wordt geplaatst.

Gents en standaardtaal krijgen elk 10,9% van de stemmen; opmerkelijk genoeg is het het Brabants dat voor de kinderen het minste kans maakt om door een poetsvrouw gesproken te worden (8,6%), en niet de standaardtaal. Brabants is volgens de kinderen dus absoluut

geen taal voor een beroep met een hoge status (zie resultaten voor dokter), maar evenmin voor een beroep met een lage status.

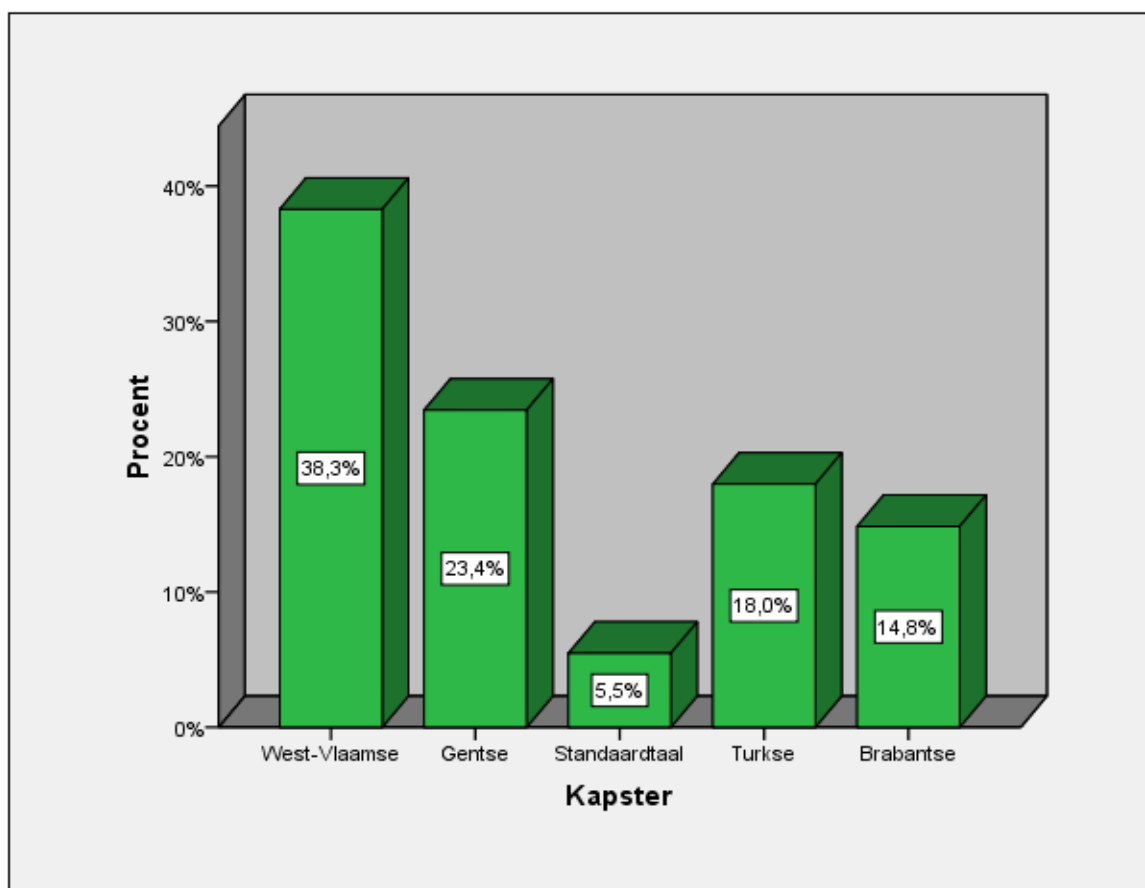
Figuur 4: Antwoorden voor de vraag: Wie van deze spreeksters is poetsvrouw?

3.2.2.3. Kapster

Verwacht werd dat de resultaten voor kapster en poetsvrouw niet beduidend zouden verschillen of communicerende vaten zouden zijn, maar dat blijkt maar deels te kloppen. De West-Vlaamse krijgt hier de meeste stemmen, met 38,3 %. Het Gents accent past volgens 23,4% het best bij een kapster. De Turkse, van wie ook verwacht werd dat ze goed zou scoren voor dit beroep, krijgt maar 18% van de stemmen achter zich. De Brabantse scoort

hier hoger dan bij de poetsvrouw (14,8%). Bijna niemand denkt dat de standaardtaalsprekster de kapster is (5,5%). De resultaten verschillen significant ($p < 0,001$).

Deze resultaten kunnen misschien verklaard worden door de specifieke vereisten voor het beroep van kapster. Enerzijds heeft het geen erg hoge status, waardoor de West-Vlaamse hoog scoort. Maar anderzijds vraagt het beroep wel een hogere talige vlotheid dan bijvoorbeeld het beroep van poetsvrouw. Dat verklaart misschien de lagere score voor het Turks accent. Verder worden kapsters ook met een hogere sociale aantrekkelijkheid geassocieerd; de kapster is vaak een bekende waarmee men een praatje slaat. Dat zou dan weer kunnen verklaren waarom de standaardtaalsprekster hier lager scoort dan bij het beroep van poetsvrouw, en de Brabantse hoger.

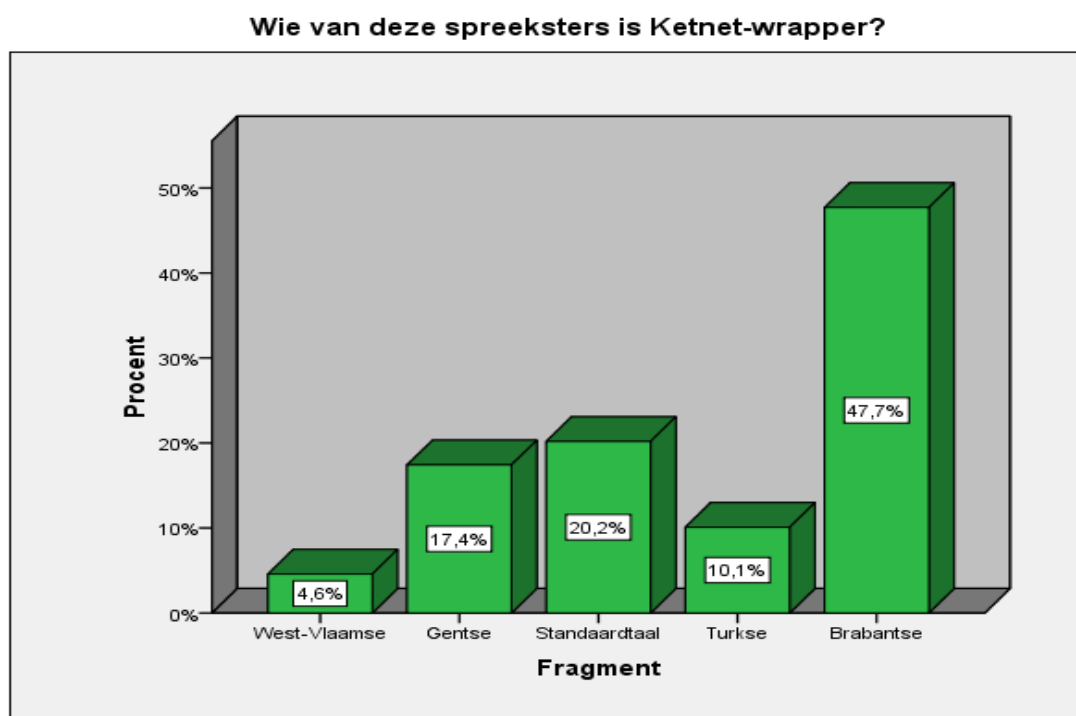

Figuur 5 : Antwoorden voor de vraag: wie van deze sprekers is kapster?

3.2.2.4. Ketnet-wrapper/ VJ

De resultaten voor deze vraag liggen helemaal in de lijn van de resultaten van Toye (2009). 44,5% van de kinderen denkt dat de Brabantse een Ketnet-wrapper is, tegenover 25,8% voor de standaardtaalspreekster. 16,4% denkt dat het de Gentse is, 9,4% de Turkse, en slechts 3,3% denkt dat de West-Vlaamse de tv-figuur is. Opnieuw vertonen de antwoorden significante verschillen ($p < 0,001$).

Deze resultaten zijn nog enigszins vertekent doordat in één klas een respondente bij het horen van de standaardtaalspreekster luid verkondigde dat ze die stem herkende en dat het zeker om een beroemdheid ging. Toen de vraag over de Ketnet-wrapper gesteld werd, herhaalde ze verschillende keren dat ze ervan overtuigd was dat het om de standaardtaalspreekster ging. We zien dan ook dat in deze klas veel meer kinderen voor de standaardtaalspreekster kiezen dan gemiddeld, namelijk 57,9%. Schrappen we deze klas uit de resultaten, dan zien we dat slechts 20,2 % van de kinderen de standaardtaal kiezen voor de Ketnet-wrapper, tegenover 47,7% de Brabantse. Gents (17,4%), Turks accent (10,1%) en West-Vlaams (4,4%) volgen.

Figuur 6 : Antwoorden voor de vraag: Wie van deze sprekers is Ketnet-wrapper/VJ?

Het is duidelijk dat kinderen het Brabants zien als het meest geschikte accent voor een jonge, hippe presentator. Dit kan met attitudes te maken hebben (Brabants heeft een hoog prestige, is hip en populair, en past dus het beste op tv), maar ook met gewenning. Brabants is wat de kinderen het meeste horen op jongerenzenders, dus vinden ze dat het meest geschikt.

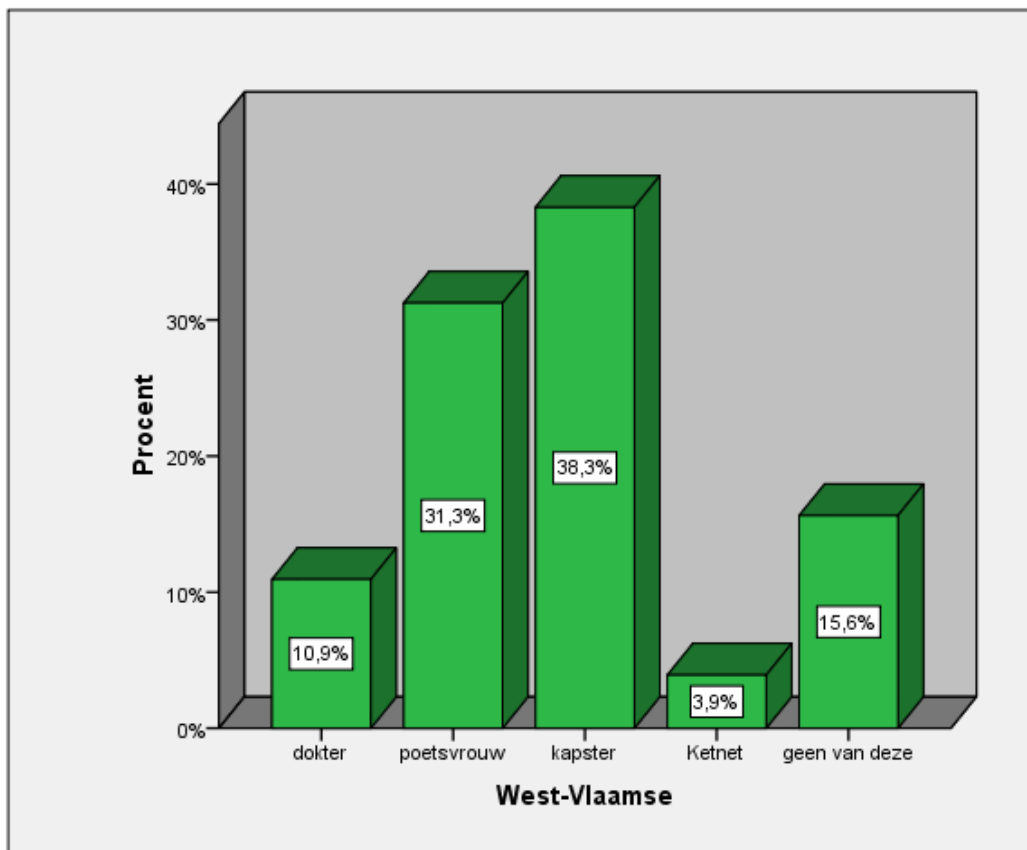
De andere dialecten komen er minder aan te pas. De Gentse scoort nog vrij hoog, waarschijnlijk omdat zij, zoals eerder vermeld, de minst 'platte' uitspraak had. Haar taalgebruik valt eerder te omschrijven als regionaal gekleurde tussentaal dan als echt Gents. Ook het feit dat zij in geen enkele andere categorie monsterscores behaalt, speelt mee. De Gentse werd trouwens het meest van alle dialecten weggelaten uit de beroepentest; dat wil zeggen dat de kinderen dit accent het moeilijkst aan een bepaald beroep te koppelen vonden. Dat is opmerkelijk, omdat de meeste kinderen uit Gent kwamen. De eigen variëteit is mogelijk minder gemakkelijk te klasseren, want men bekijkt het op een minder stereotiepe manier. De standaardtaal werd het minst vaak weggelaten; deze variëteit heeft dus het duidelijkste profiel.

Opvallend is dat het Turkse accent nog meer gekozen wordt voor Ketnet dan het West-Vlaamse. Dat laatste dialect wordt duidelijk niet geschikt geacht voor televisie; de kinderen vinden een wrapper met een West-Vlaams accent weinig waarschijnlijk.

3.2.3. Per accent

Bekijken we de resultaten per accent in plaats van per beroep, dan verschillen de resultaten eveneens significant.

3.2.3.1. West-Vlaamse

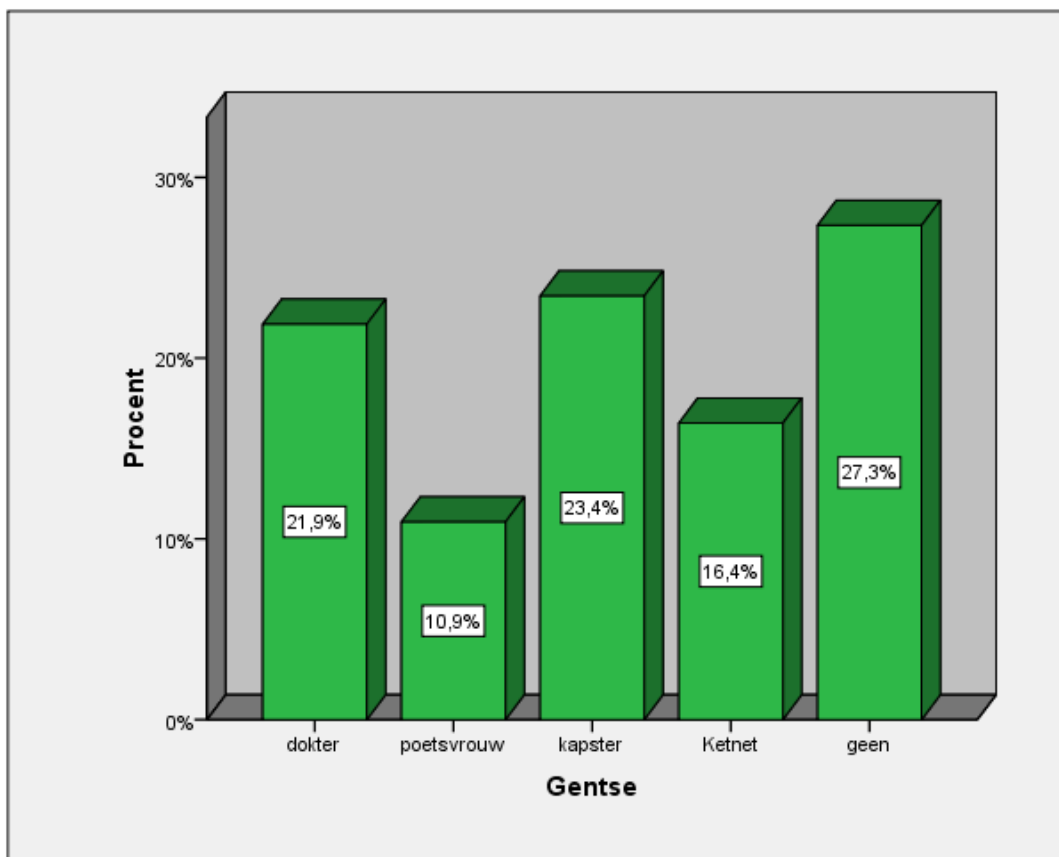

Figuur 7 : beroep voor de West-Vlaamse spreekster

De West-Vlaamse krijgt de beroepen met de lagere status toegewezen. Volgens de respondenten is ze nog eerder een dokter dan een Ketnet-wrapper. Dat zagen we ook al vertaald in de vragenlijst met zevenpuntenschaal; de West-Vlaamse scoort hoger op *persoonlijke integriteit* (meer geassocieerd met het beroep van arts) dan op *sociale aantrekkelijkheid* en *prestige* (die belangrijker zijn voor een presentator).

Het is dus mogelijk dat deze attitudes (West-Vlaams is voor de jongeren niet cool of sympathiek, maar staat veeleer voor persoonlijke integriteit) ertoe leiden dat de respondenten deze spreekster niet als presentatrice overwegen. Maar het is evengoed mogelijk dat het omgekeerde het geval is en de jongeren net beïnvloed door wat ze al op televisie hebben gezien. West-Vlaams komt daar amper aan bod; het zal dus niet snel met presentatrices worden geassocieerd, en dus ook niet met prestige en sociale attractiviteit.

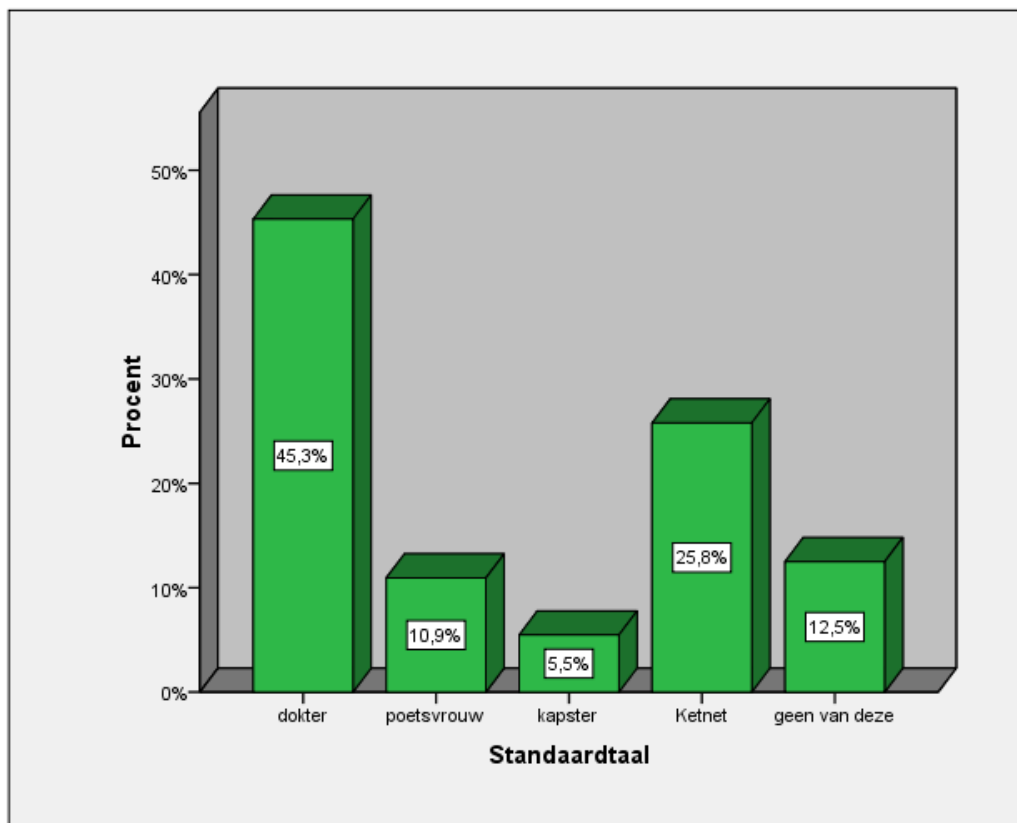
3.2.3.2. Gentse

Figuur 8 : beroep voor de Gentse spreekster

Voor de Gentse zijn de resultaten het minst duidelijk. Zij wordt door de kinderen het meest uit de opdracht geschrapt. Zij zou kapster kunnen zijn, maar net zo goed is zij een dokter. 'Poetsvrouw' is het minst waarschijnlijk, een teken dat de Gentse tussentaal voor de kinderen toch een behoorlijke status heeft. Een Gents gekleurde tussentaal is natuurlijk het dialect van de (meeste) kinderen zelf, en zij kennen waarschijnlijk heel wat mensen met verschillende beroepen die op deze manier spreken. Over het eigen accent wordt mogelijk minder stereotiep gedacht.

3.2.3.3. Standaardtaal

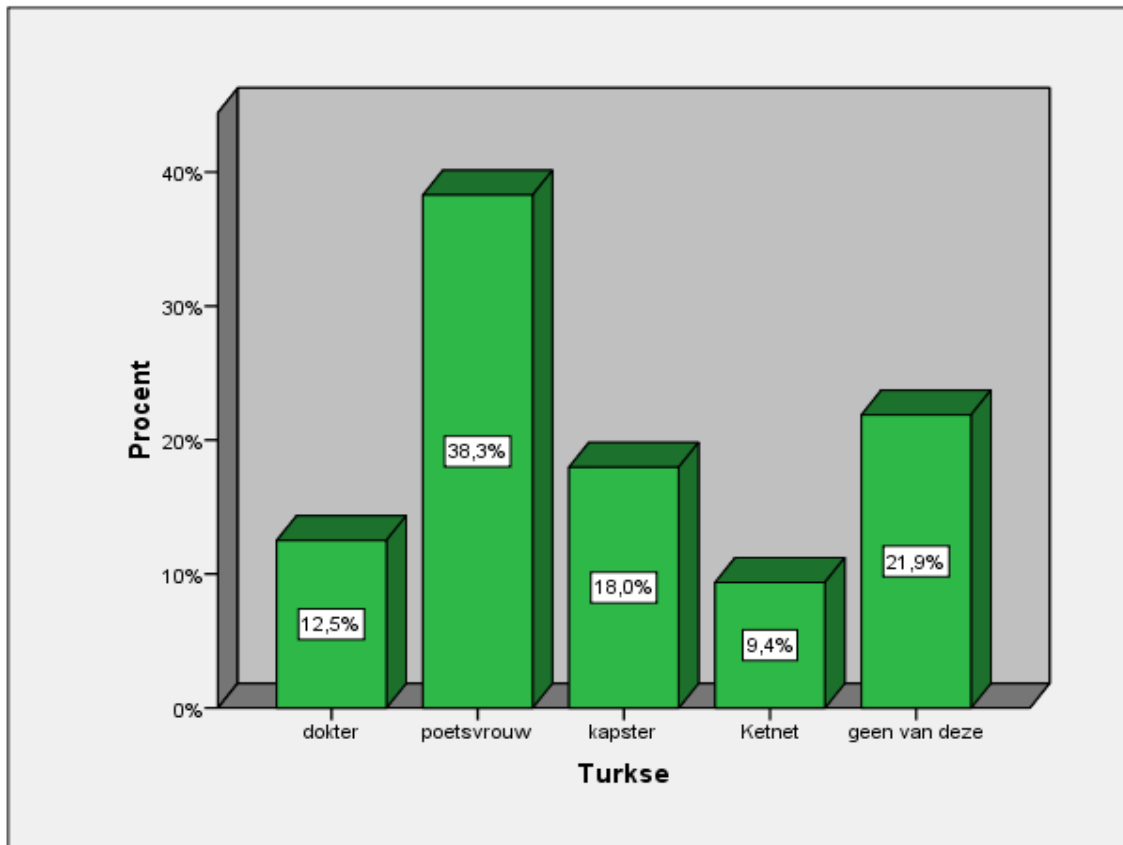

Figuur 9 : beroep voor de standaardtaalspreekster

Voor de standaardtaalspreekster zijn de resultaten vrij duidelijk; ofwel is zij de dokter, ofwel is zij de tv-presentatrice. Een kwart van de kinderen associeert de standaardtaal dus wel nog met 'coole' tv-figuren. In een volgende hoofdstuk zullen we zien dat dat vooral de jongere kinderen zijn. Hoe ouder, hoe minder gepast men Standaardnederlands voor jongerenzenders vindt. Deze oudere kinderen kiezen eerder voor de tussentalen; vooral de Brabantse, maar ook de Gentse.

De standaardtaal wordt dus vooral geassocieerd met het beroep van arts. Vergelijken we dat met de resultaten van de eerste vragenlijst, dan zien we dat deze spreker daar alleen hoog scoorde voor *persoonlijke integriteit*. Voor de kinderen is arts dus niet zozeer een beroep met hoge maatschappelijke status dan wel een beroep waarvoor persoonlijke integriteit vereist is.

3.2.3.4. Turkse

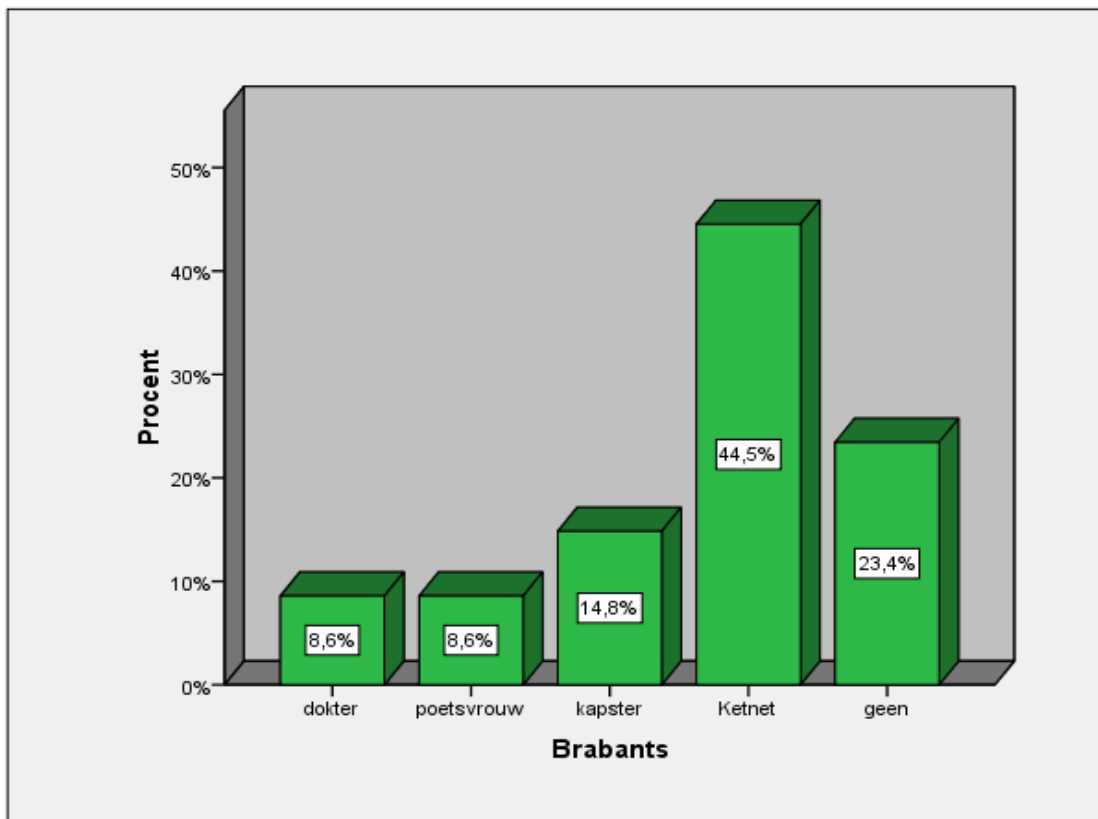

Figuur 10 : beroep voor de Turkse spreekster

Het Turks accent wordt het vaakst met het beroep van poetsvrouw geassocieerd. Zoals reeds aangehaald, lag dit in de lijn der verwachtingen. Buitenlandse accenten verbindt men meestal met een lagere status. In die zin is het wel opvallend dat ook de andere beroepen nog vrij ruim aan bod komen. Meer respondenten denken dat de Turkse dokter is dan de Brabantse.

Deze spreekster wordt ook vrij vaak weggelaten uit de vragenlijst. In een volgend hoofdstuk zullen we zien dat vooral de Nederlandstalige kinderen moeite hebben om haar te plaatsen.

3.2.3.5. Brabantse

Figuur 11 : beroep voor de Brabantse spreekster

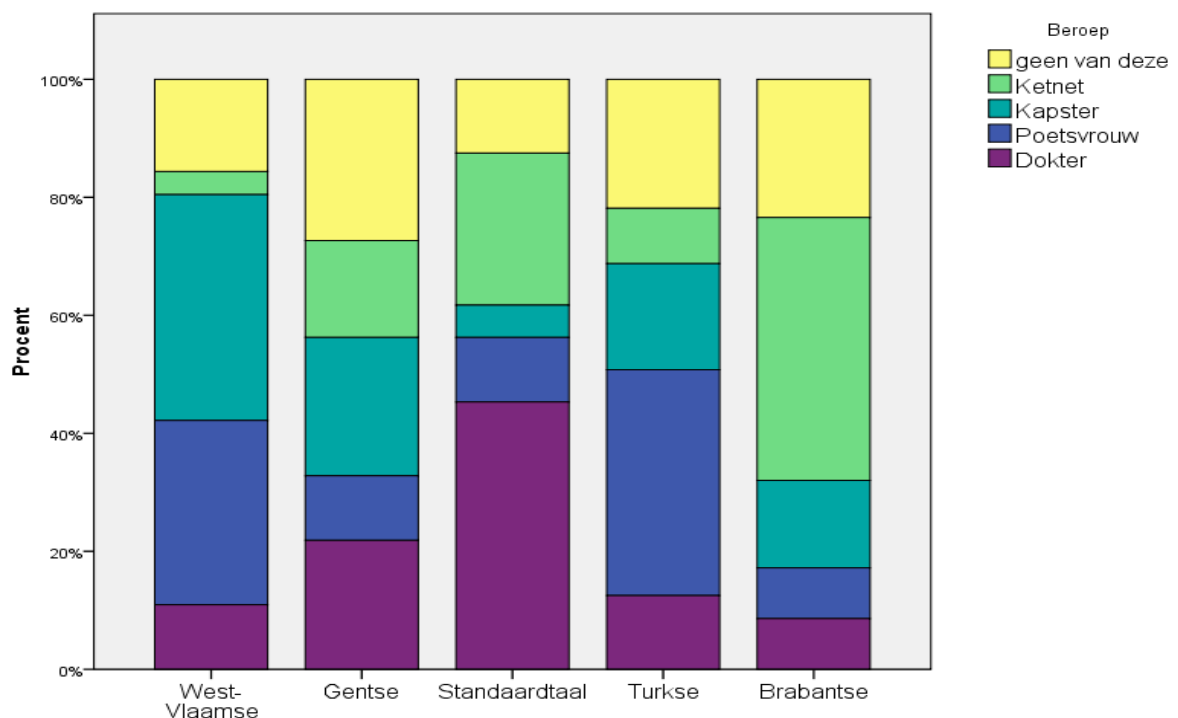
Voor de Brabantse is presentatrice op een jongerenzender het meest geschikte beroep, vinden de respondenten. Opvallend is dat ondanks de hoge scores voor integriteit en prestige, het beroep van dokter voor deze spreekster helemaal niet geschikt gevonden wordt. Mogelijk vinden de kinderen het tussentalige aspect van Brabants toch niet passen voor een beroep met dergelijke hoge bekwaamheidseisen. Ook de vraagstelling kan een rol spelen; waarschijnlijk hebben verschillende kinderen via uitsluiting gewerkt. De standaardtaalspreekster was zo overduidelijk de arts dat de Brabantse al uitgesloten werd. Nog een andere mogelijkheid is dat Brabants, gezien de hoge scores voor prestige en sociale attractiviteit, te *cool* en te sympathiek gevonden werd voor een professioneel en ernstig beroep als arts.

In elk geval suggereert dit resultaat, net als de score voor persoonlijke integriteit, dat het Brabants niet alle functies van de standaardtaal overgenomen heeft.

Het is wel interessant om deze attitudes te vergelijken met de werkelijke taalsituatie in Vlaanderen zoals die naar voor komt uit het onderzoek van Plevoets (2009). Hij deed een corpusonderzoek om het verband tussen beroep en gebruik van tussentaal of standaardtaal na te gaan. Zijn resultaten tonen aan dat mediafiguren net de enige beroepsgroep vormen die nog vrij consequent standaardtaal spreken. Artsen daarentegen spreken steevast een tussentalige variëteit. Perceptie en realiteit lijken hier dus niet helemaal overeen te stemmen.

3.2.4. Conclusie beroepentest

Bij de eerste vragenlijst konden er bij de kinderen meer persoonlijke overwegingen meespelen en was er voor hen ook meer ruimte om te nuanceren. Bij de vraag over de beroepen was dat veel minder het geval en werden zij gedwongen tot duidelijke antwoorden. We zien dan ook grotere verschillen in attitudes tegenover verschillende accenten. Figuur 13 vat de resultaten nog eens samen.

Figuur 12 : aandeel beroepen per spreekster

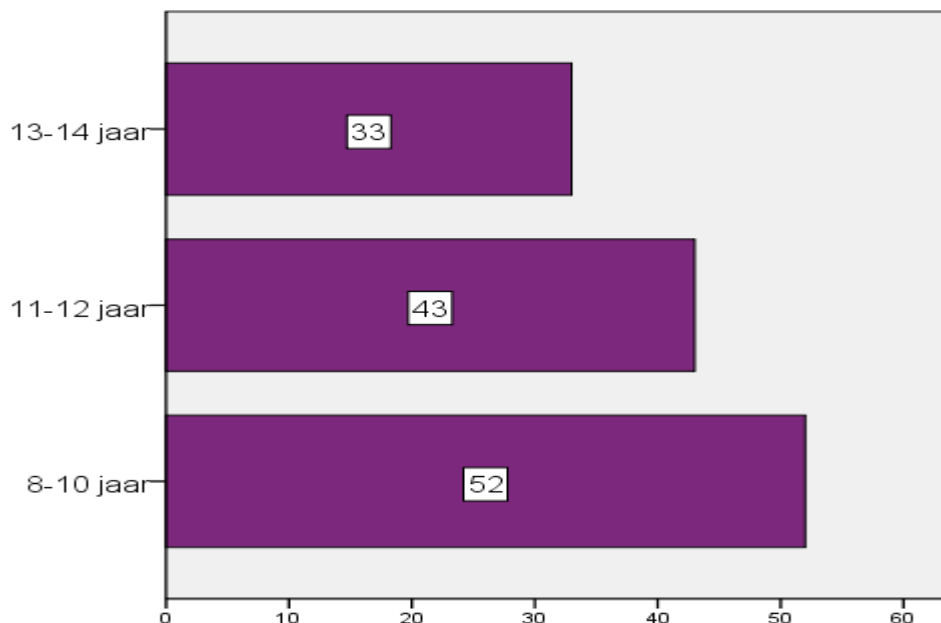
Het meest opvallend is het grote aandeel dat het beroep van dokter inneemt bij de standaardtaalspreester, en van Ketnet-wrapper bij de Brabantse. Bij de Turkse en de West-Vlaamse valt vooral het grote aandeel voor poetsvrouw en kapster op. We zien ook duidelijk dat bij de Gentse geen enkel beroep uitgesproken vaak gekozen wordt. Voor deze spreester zijn de meningen zeer verdeeld. Zij wordt ook het vaakst uit de vragenlijst geschrapt, gevolgd door de Brabantse. Waarschijnlijk vinden de kinderen deze variëteiten moeilijker te koppelen aan een bepaald beroep, omdat tussentaal een minder duidelijk profiel heeft dan de andere drie variëteiten; tussentaal is voor hen immers een all-round variëteit, in te zetten in verschillende situaties.

3.3. Invloed van leeftijd op taalattitudes

Volgens verschillende onderzoeken begint de ontwikkeling van de taalmonitor al zeer vroeg (Rosenthal 1974), en maakt ze een belangrijke verfijning door tijdens de lagere schooljaren. Er wordt ook gesuggereerd (Day 1982, Appel en Muysken 1987) dat kinderen eerst positieve oordelen vormen, en pas later negatieve.

Verwacht werd dat de resultaten van deze studie een vergelijkbare tendens zullen identificeren. De antwoorden van de jongste kinderen zouden dan meer diffuus moeten zijn, die van de middelbare scholieren (13 en 14 jaar) eenduidiger. Eventueel zouden ze ook meer in de richting moeten gaan van de trends die geïdentificeerd werden bij Impe en Speelman (2007). Hun respondenten kwamen uit de leeftijdscategorie vijftien tot twintig jaar.

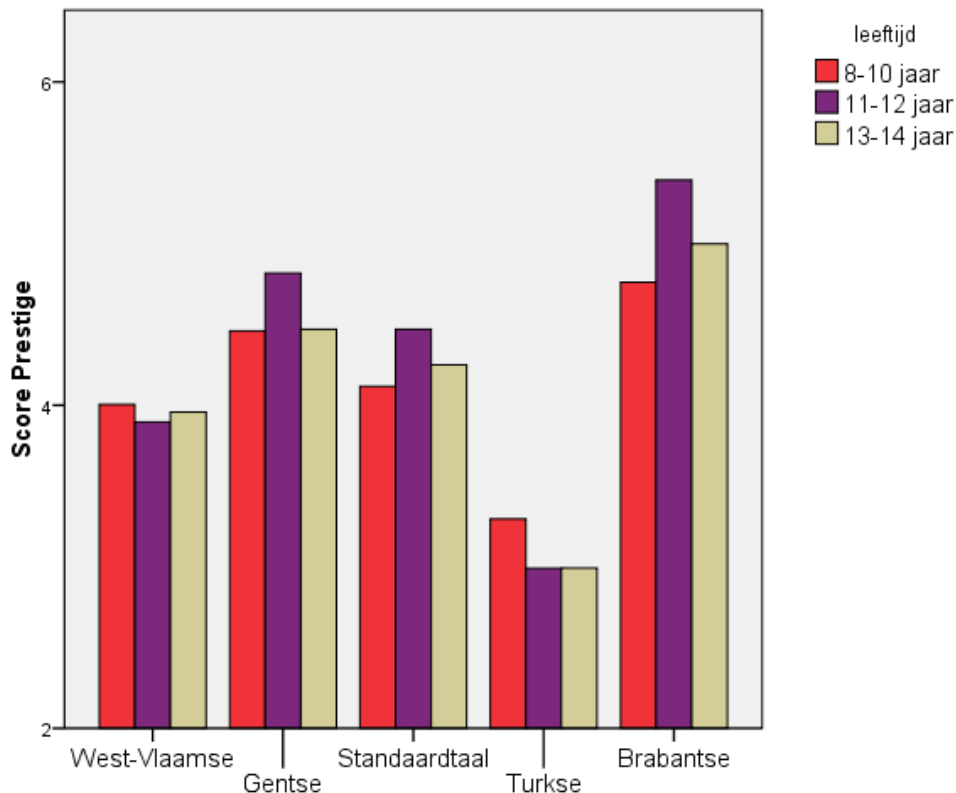
In figuur 13 wordt de verdeling volgens leeftijd van de respondenten voorgesteld. Om statistisch significante vergelijkingen mogelijk te maken, verdelen we de groep in drie leeftijdscategorieën. Groep 1, bestaande uit de 8- en 9- en 10-jarigen, telt 52 kinderen; groep 2 zijn de 11- en 12-jarigen (n=43); groep 3 bestaat uit de 13- en 14-jarigen en telt 33 kinderen.

Figuur 13: aantal respondenten per leeftijdscategorie

3.3.1. Prestige

We maken eerst een vergelijking van de gemiddelden voor de eerste principaalcomponent (PC1), *prestige*. De resultaten worden samengevat in figuur 14.

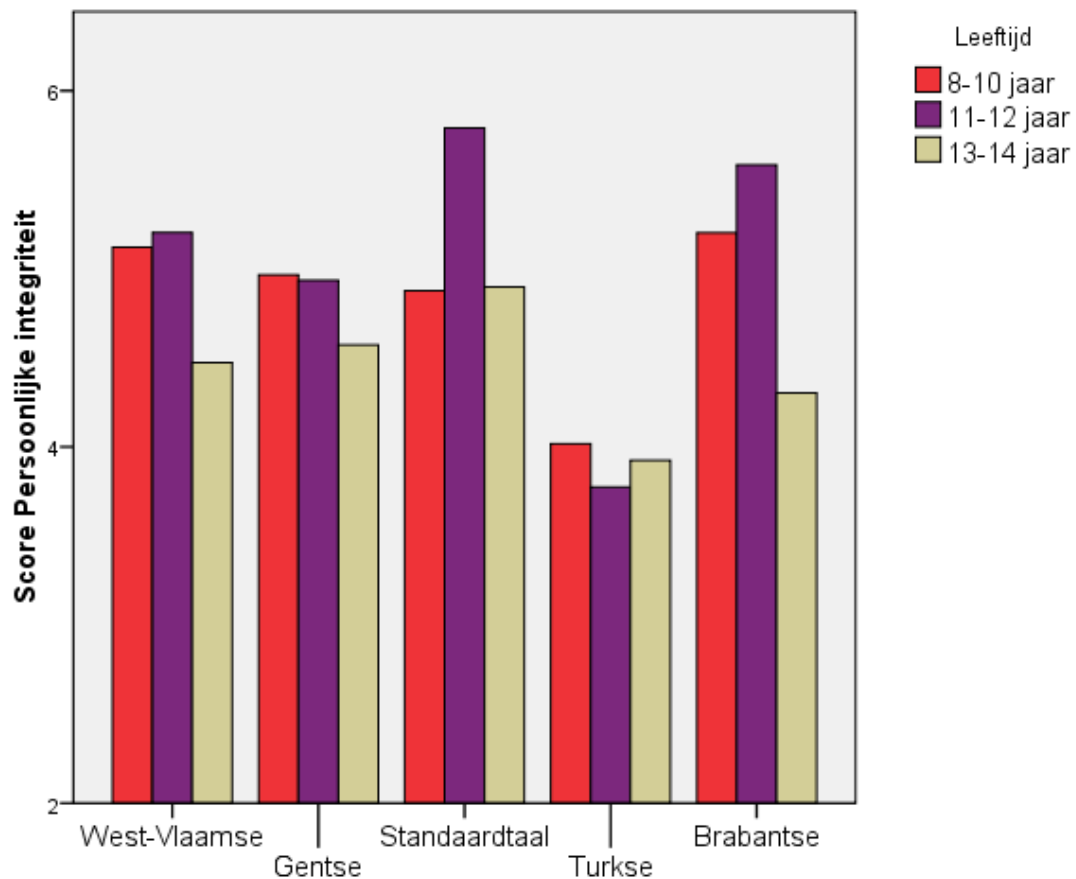
Figuur 14: resultaten per fragment voor de dimensie *prestige* (PC1), opgesplitst naar leeftijdscategorie

Anova-tests per variëteit tonen aan dat de verschillen tussen de leeftijdscategorieën niet statistisch significant zijn. Toch zijn twee trends hier het opmerken waard. Voor de twee laagst scorende variëteiten, namelijk het West-Vlaamse en het Turkse accent, zien we dat de jongste leeftijdscategorie minder streng oordeelt dan de overige twee categorieën. Aan de andere kant zien we dat de drie hoogst scorende variëteiten het positiefst geëvalueerd worden door de middelste leeftijdscategorie, de 11- en 12-jarigen. Deze twee trends zijn dan wel niet significant, ze komen wel terug in de evaluatie van andere componenten en zijn daar wél significant.

3.3.2. Persoonlijke integriteit

Voor persoonlijke integriteit zijn er wel een aantal significante verschillen bloot te leggen.

Figuur 15 geeft een overzicht.

Figuur 15: resultaten per fragment voor de dimensie *persoonlijke integriteit* (PC2), opgesplitst naar leeftijdscategorie

Met name de resultaten voor de West-Vlaamse, de standaardtaalspreekster en de Brabantse zijn significant verschillend volgens de anova-tests uitgevoerd per variëteit ($p=0,022$, $p=0,001$, $p<0,001$).

We zien hier hetzelfde patroon opduiken als voor de component *prestige*, zij het deze keer deels significant. De twee laagst scorende variëteiten worden positiever beoordeeld door de jongste leeftijdsgroep dan door de oudere leeftijdsgroepen. Bij de Gentse zet de trend zich

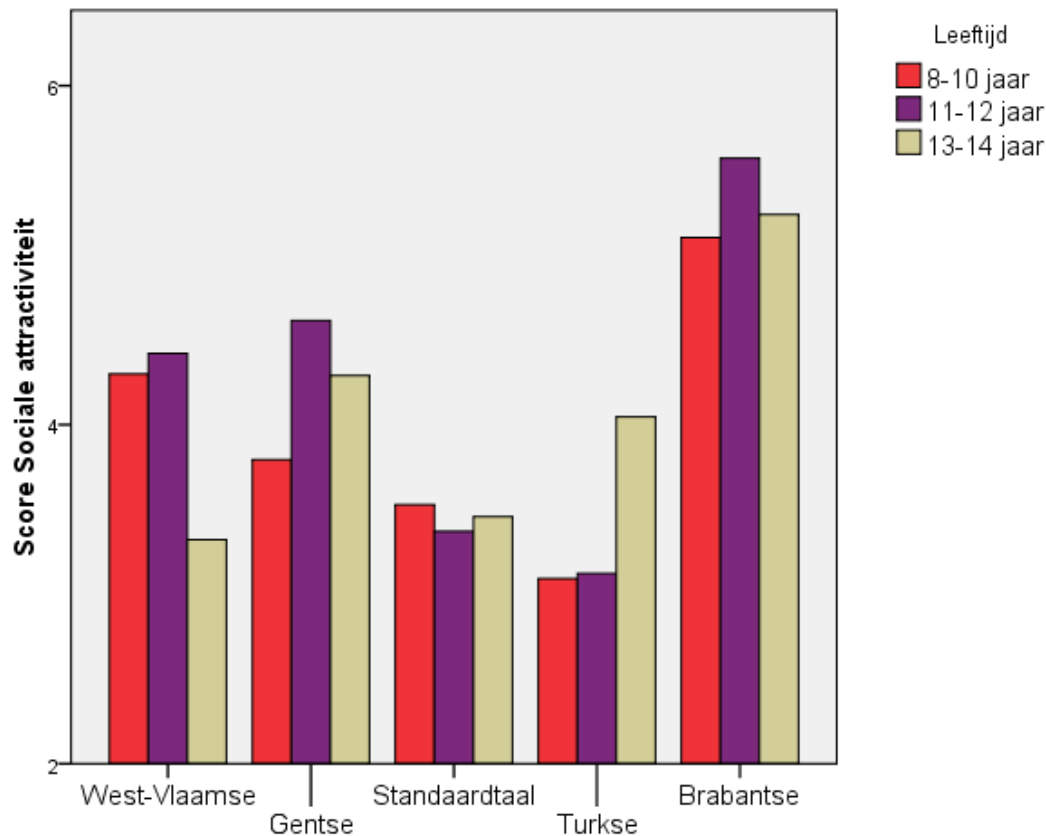
dan verder in dalende lijn, bij de Turkse ligt de score bij de oudste leeftijdsgroep weer hoger. Anova-tests voor deze twee variëteiten geven echter aan dat de verschillen niet significant genoeg zijn voor interpretatie ($p=0,3$ en $0,7$).

De drie hoger scorende variëteiten worden opnieuw positiever beoordeeld door de middelste leeftijdscategorie van 11-12 jaar dan door de overige categorieën. Bij de oudste leeftijdsgroep ligt de score weer even laag als, en meestal nog lager dan, bij de jongste groep.

Vooraf voor het Brabants is het verschil groot. De oudste leeftijdsgroep associeert deze variëteit veel minder met intelligentie, ijver en eerlijkheid dan de jongsten. Bij de jongere leeftijdsgroepen scoort de Brabantse ook voor deze variëteit hoger dan de standaardtaalspreker. Voor hen heeft zij dus op alle gebied de beste score. De oudsten daarentegen zijn van mening dat standaardtaal meer *persoonlijke integriteit* uitstraalt. Zij beginnen de twee variëteiten dus duidelijker te profileren dan de jongsten; Brabantse tussentaal is *cool* en sympathiek, standaardtaal is ernstig en intelligent. Het onderscheid naar register dat we ook bij volwassenen zien voor standaardtaal en tussentaal, begint in deze respondentengroep dus rond de leeftijd van 13 jaar.

3.3.3. Sociale attractiviteit

Ook voor PC3, *sociale attractiviteit*, zijn er enkele significante verschillen tussen de leeftijdscategorieën te onderscheiden. De resultaten worden samengevat in figuur 16.

Figuur 16: resultaten per fragment voor de dimensie *sociale attractiviteit*, opgesplitst naar leeftijdscategorie

Over het Brabants en de standaardtaal zijn de respondenten het deze keer eens; de Brabantse wordt door alle leeftijden erg positief geëvalueerd, de standaardtaalspreker negatief. Voor de overige drie variëteiten zijn de verschillen significant.

Opvallend is de stijgende trend voor de Turkse spreker. Een dalende trend zou immers meer in de lijn van de verwachtingen liggen. Voor de andere principaalcomponenten zagen we immers dat de jongste leeftijdscategorie steeds positiever oordeelde over de laagst scorende variëteiten; dat is hier dus niet het geval. Hetzelfde geldt voor de Gentse. Enkel de West-Vlaamse spreker wordt minder sympathiek gevonden in de hoogste leeftijdscategorie. Een verklaring ligt niet meteen voor de hand.

Het is mogelijk dat dit resultaat veroorzaakt wordt door populatiekenmerken; in de leeftijdscategorie 13-14 jaar zaten immers vrij veel kinderen die thuis geen Nederlands spraken. Zij zouden zich daarom meer aangetrokken hebben gevoeld tot de Turkse

spreekster. Maar een vergelijking van allochtone en autochtone antwoorden binnen die leeftijdsgroep (zie volgend hoofdstuk) levert amper verschillen op.

Een andere mogelijkheid is dat oudere leerlingen zich bewuster zijn van vooroordelen tegenover buitenlandse accenten, dat zij al gevoeliger gemaakt zijn tegenover deze thematiek. De West-Vlaamse wordt echter niet zo tolerant bejegend. Ook kan het zijn dat jongeren op deze leeftijd meer mensen kennen, en eventueel vrienden hebben, die met een buitenlands accent spreken. Op jongere leeftijd leren kinderen vaak nog accentloos Nederlands, maar in de middelbare school is dat al een pak moeilijker. Vandaar misschien de mildere houding van de oudere leerlingen. Dit zou in elk geval aansluiten bij de bevindingen van Nesdale (1996). Zij concludeerde dat contact met leden van etnische groepen een positief effect had op de taalattitudes van oudere kinderen (twaalf jaar) tegenover sprekers met een buitenlands accent. Bij jongere kinderen (tien jaar) was er geen merkbaar effect.

De West-Vlaamse wordt dan weer een pak strenger beoordeeld door de oudste leeftijdscategorie. Mogelijk speelt groepsvorming en identiteit op die leeftijd een grotere rol dan bij de jongere kinderen. De jongeren voelden zich niet aangetrokken tot een overduidelijk 'vreemd' dialect; alle respondenten van deze leeftijdscategorie liepen immers school in Gent. Als we de resultaten verder analyseren, en de leeftijdsgroep 13-14 jaar afzetten tegen alle andere categorieën samen, dan zien we dat dat inderdaad het geval is. Gents krijgt van de oudsten gemiddeld 4,5, tegenover 3,7 voor de jongere kinderen. De 13-14 jarigen beginnen zich dus duidelijk meer aangetrokken te voelen tot sprekers van de eigen variëteit.

Verder merken we nog op dat de standaardtaal voor de jongste leeftijdscategorie nog het meest sociaal aantrekkelijk is, en het Brabants scoort in die categorie nog het laagst, al zijn de verschillen zeer klein.

3.3.4. Conclusie principaalcomponenten per leeftijdscategorie

De verschillen tussen de leeftijdscategorieën zijn niet eenduidig en moeilijk te interpreteren. Ze evolueren ook zelden in een rechte lijn. Aan de verwachting dat negatieve oordelen later gevormd worden dan positieve, werd zeker niet ondubbelzinnig voldaan. Bij PC2, persoonlijke integriteit, zagen we zelfs dat er voor de positief beoordeelde variëteiten significante verschillen waren, maar niet bij de negatief beoordeelde. Maar ook de resultaten voor deze hoger scorende variëteiten volgden geen stijgende lijn.

Een aantal voorzichtige conclusies kunnen misschien toch getrokken worden. We kunnen stellen dat de leeftijdsgroep van 11-12 jaar de hoogste scores uitdeelt, zeker bij de positiever beoordeelde accenten. Vaak geeft deze groep ook scores die het meest de lijn der verwachtingen volgen. De jongste groep is het minst streng voor de negatiever geëvalueerde accenten. De oudste leeftijdsgroep voelt zich het meest aangetrokken tot sprekers van de eigen dialecten. Deze groep maakt ook een duidelijker onderscheid tussen standaardtaal en Brabantse tussentaal. Bij de jongsten is het Brabants voor alle componenten de beste, bij de oudsten krijgt het een lagere score voor *persoonlijke integriteit*.

3.3.5. Beroepentest

Mogelijk zijn er bij de beroepentest duidelijkere trends op te merken. Deze vraag liet immers minder ruimte voor nuance. Er wordt verwacht dat de antwoorden bij de jongste leeftijdscategorie meer diffuus zullen zijn, terwijl die van de oudere kinderen meer gelijk zullen lopen. De oudere kinderen zouden duidelijker voor dialecten moeten kiezen bij de beroepen met lagere status, en voor standaardtaal bij het beroep van arts.

3.3.5.1. Dokter

De verschillen tussen de leeftijden zijn voor deze test inderdaad duidelijk ($p=0,03$). De volgorde blijft wel overal dezelfde. Voor alle leeftijdsgroepen is de standaardtaalspreker het meest geloofwaardig als dokter, gevolgd door de Gentse, de Turkse, de West-Vlaamse en de Brabantse. Maar de aantallen verschillen significant.

Wie is de dokter?

			Leeftijdscategorie			Totaal
			8-10 jaar	11-12 jaar	13-14 jaar	
Dokter	West-Vlaamse	Aantal	7	5	2	14
		%	13,5%	11,6%	6,1%	10,9%
	Gentse	Aantal	14	10	4	28
		%	26,9%	23,3%	12,1%	21,9%
	Standaardtaal	Aantal	18	16	25	59
		%	34,6%	37,2%	75,8%	46,1%
	Turkse	Aantal	7	7	2	16
		%	13,5%	16,3%	6,1%	12,5%
	Brabantse	Aantal	6	5	0	11
		%	11,5%	11,6%	,0%	8,6%

Tabel 8: Antwoord op de vraag "Wie is de dokter?", per leeftijdscategorie

In de hoogste leeftijdscategorie bestaat er veel minder twijfel over wie van de vijf spreeksters de dokter is. Bijna 76% kiest voor de standaardtaal, en niemand neemt de Brabantse. Bij de jongste leeftijdscategorie denkt slechts 34,6% dat het de standaardtaalspreker is. Het is opmerkelijk dat er tussen leeftijdscategorie 1 en 2 weinig verschil te noteren valt, terwijl er in categorie 3 een sprong gebeurt. Het gaat dus niet om een geleidelijke overgang. De 13- en 14-jarigen maken de verbinding tussen beroep en taalkenmerken blijkbaar een stuk beslister. Dat zagen we ook al bij de component *persoonlijke integriteit*. De oudste kinderen gaven de standaardtaalspreker daar ook een veel hogere score, terwijl de jongsten de Brabantse kozen.

3.3.5.2. Poetsvrouw

Voor de vraag over de poetsvrouw vonden we vergelijkbare resultaten. Er zijn significante verschillen tussen de leeftijdscategorieën ($p=0,05$).

Wie is de poetsvrouw?

			leeftijdscategorie			Total
			8-10 jaar	11-12 jaar	13-14 jaar	
Poetsvrouw	West-Vlaamse	Aantal	17	15	8	40
		%	32,7%	34,9%	24,2%	31,3%
	Gentse	Aantal	9	3	2	14
		%	17,3%	7,0%	6,1%	10,9%
	Standaardtaal	Aantal	8	6	0	14
		%	15,4%	14,0%	,0%	10,9%
	Turkse	Aantal	14	17	18	49
		%	26,9%	39,5%	54,5%	38,3%
	Brabantse	Aantal	4	2	5	11
		%	7,7%	4,7%	15,2%	8,6%

Tabel 9: Antwoord op de vraag “Wie is de poetsvrouw?”, per leeftijdscategorie

Bij de 13- en 14-jarigen is er niemand die denkt dat de standaardtaalsprekster poetsvrouw is, tegenover 15,4% en 14% bij de jongere kinderen. De oudste leeftijdsgroep kiest resoluut voor de Turkse spreekster, en in mindere mate voor de West-Vlaamse; variëteiten met een traditioneel lage status. Bij de jongste groep krijgt de West-Vlaamse meer stemmen. Ook hier zien we dus dat de oudere kinderen duidelijkere associaties maken tussen een bepaald beroep en taalkenmerken. Deze resultaten kunnen er op wijzen dat de taalmonitor zich wel degelijk nog ontwikkelt tussen de leeftijd van acht en dertien jaar. Een latere ontwikkeling van negatieve taalattitudes kunnen we hier echter niet ontwaren. Zowel voor het beroep

met de hoogste status als voor het beroep met de laagste status is er een verschil tussen de leeftijden.

Bij de twee overige beroepen zijn er echter minder duidelijke verschillen.

3.3.5.3. Kapster

De kinderen verschilden minder van mening over wie de kapster was.

			leeftijdscategorie			Total
			8-10 jaar	11-12 jaar	13-14 jaar	
Kapster	West-Vlaamse	Aantal	21	15	13	49
		%	40,4%	34,9%	39,4%	38,3%
	Gentse	Aantal	12	8	10	30
		%	23,1%	18,6%	30,3%	23,4%
	Standaardtaal	Aantal	3	4	0	7
		%	5,8%	9,3%	,0%	5,5%
	Turkse	Aantal	8	10	5	23
		%	15,4%	23,3%	15,2%	18,0%
	Brabantse	Aantal	8	6	5	19
		%	15,4%	14,0%	15,2%	14,8%

Tabel 10: Antwoord op de vraag “Wie is de kapster?”, per leeftijdscategorie

Er vallen wel een aantal verschillen op te tekenen, maar die zijn niet significant ($p=0,7$). Dit valt onder andere te verklaren door het minder duidelijke profiel van het beroep van kapster. Daardoor werd het waarschijnlijk door sommige respondenten gezien als de ‘restgroep’, waar de moeilijker te identificeren variëteiten bij geplaatst konden worden.

Wel kunnen we opnieuw vaststellen dat in de oudste leeftijdsgroep niemand voor de standaardtaal kiest. Standaardtaal heeft voor deze kinderen blijkbaar een duidelijke functie en is gereserveerd voor beroepen waarvoor een hoge intelligentie en werklust nodig zijn.

3.3.5.4. Ketnet-wrapper/VJ

Ook voor de Ketnet-wrapper waren er minder verschillen tussen oudere en jongere kinderen.

Wie is de Ketnet-wrapper/VJ?

			leeftijdscategorie			Total
			8-10 jaar	11-12 jaar	13-14 jaar	
Ketnet	West-Vlaamse	Aantal	3	1	1	5
		%	5,8%	2,3%	3,0%	3,9%
	Gentse	Aantal	7	6	8	21
		%	13,5%	14,0%	24,2%	16,4%
	Standaardtaal	Aantal	13	15	5	33
		%	25,0%	34,9%	15,2%	25,8%
	Turkse	Aantal	7	1	4	12
		%	13,5%	2,3%	12,1%	9,4%
	Brabantse	Aantal	22	20	15	57
		%	42,3%	46,5%	45,5%	44,5%

Tabel 11: Antwoord op de vraag "Wie is de Ketnet-wrapper/VJ?", per leeftijdscategorie

Voor dit beroep vallen er evenmin significante verschillen te noteren ($p=0,35$). Toch opmerkelijk is de daling van het aantal stemmen voor de standaardtaalsprekerster in de hoogste leeftijdscategorie. Voor hen wordt de Gentse ineens heel wat geloofwaardiger als presentatrice op een jongerenzender. We zagen eerder al dat deze leeftijdscategorie de Gentse ook een hogere score gaf voor sociale attractiviteit. Mogelijk is er een verband tussen de twee resultaten en is sociale aantrekkelijkheid de belangrijkste kwaliteit voor een presentatrice. In elk geval verliest de standaardtaal aan aanhang bij de oudere kinderen.

3.3.5.5. Conclusie beroepentest per leeftijdscategorie

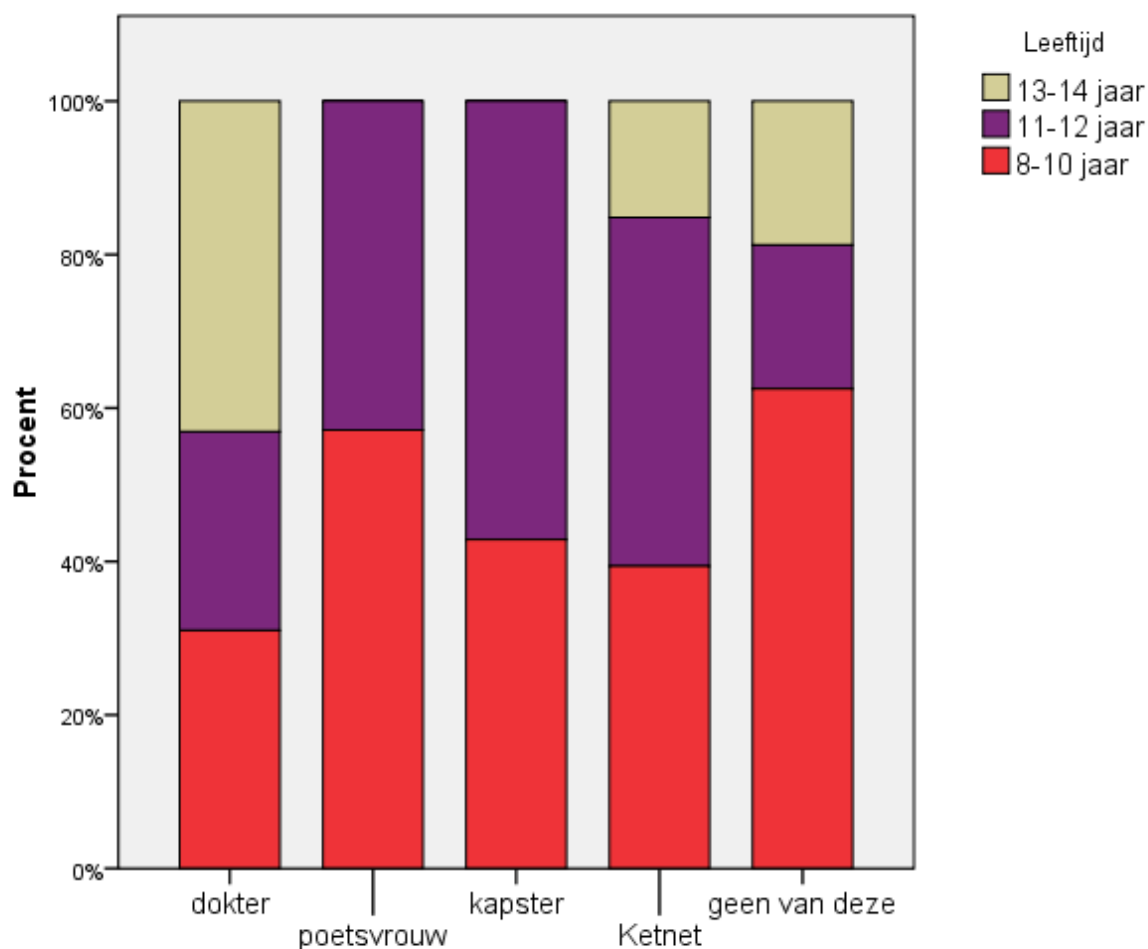
Door de contrastieve vraagstelling bekomen we bij deze test een duidelijker verschil tussen de leeftijdscategorieën. Bij de zevenpuntenschaal kunnen uiteindelijk meerdere, moeilijk meetbare overwegingen een rol spelen. Bij het afnemen van de enquêtes zagen we dat een aantal kinderen het niet aangenaam vonden om een spreekster zomaar als minder intelligent of minder leuk aan te duiden. Een vraag naar het verband tussen beroep en taalgebruik is echter eenduidiger en voelt voor de kinderen mogelijk minder 'veroordelend' aan. Bij deze vraag zien we dan ook beter dat de oudere kinderen al over een duidelijk scherpere taalmonitor beschikken dan de jongsten. Vooral voor beroepen met een maatschappelijk hoge en lage status zijn oudere kinderen eensgezinder in hun antwoorden, terwijl jongere kinderen diffuser stemmen.

Bij een beroep met een minder scherp afgelijnd profiel als dat van kapster zijn er minder verschillen en kiezen ook de oudere kinderen voor meer uiteenlopende beroepen – mogelijk zou dat bij volwassenen niet anders zijn.

Ook voor presentatrice op Ketnet zijn er minder verschillen. Het lijkt erop dat de jongste kinderen hierover vroeger hun oordeel gevormd hebben dan voor andere beroepen. Een mogelijke verklaring is dat ze zeer vaak via de televisie geconfronteerd worden met mensen uit deze beroepsgroep. Ze hebben er met andere woorden een duidelijker beeld over dan over bijvoorbeeld een dokter, die ze niet zo vaak zien en waarvan ze er misschien ook maar één kennen. Daardoor weten ze al op jongere leeftijd welk accent bij een Ketnet-wrapper past dan bij een dokter.

Als we de resultaten per accent bekijken in plaats van per beroep, dan zien we dat enkel voor de standaardtaalspreekster er significante verschillen zijn tussen de leeftijden wat betreft het beroep dat het beste bij haar zou passen.

Beroep standaardtaalspreekster

Figuur 17: beroepen toegekend aan de standaardtaalspreekster; aandeel van elke leeftijdsgroep per antwoord

Geen van de kinderen die haar in de categorie poetsvrouw of kapster plaatsen, is ouder dan 12. Dit geeft aan dat de attitudes tegenover standaardtaal met de leeftijd aangescherpt worden. Hoe ouder kinderen worden, hoe meer ze standaardtaal gaan associëren met een beroep dat een hoge maatschappelijke status geniet en waarvoor intelligentie en ijver nodig zijn.

3.4. Invloed van thuistaal op taalattitudes

We wilden ook nagaan of er verschillen te vinden zijn tussen de attitudes van allochtone en autochtone kinderen. Daarom vroegen we de kinderen naar hun thuistaal. Zoals eerder vermeld waren de taalsituaties van de kinderen zeer verscheiden. Tabel 12 geeft een overzicht van de taalsituaties bij de respondenten.

Tabel 12: overzicht thuistalen van de respondenten

Taalsituaties

Er werden 21 verschillende taalsituaties vastgesteld. 64 kinderen, exact de helft, spraken thuis uitsluitend Nederlands. Naar het eventuele dialect werd niet gepeild, hoewel sommige kinderen spontaan het vakje *geen Nederlands* aankruisten, en dan bij thuistaal “Vlaams”, “West-Vlaams” of “Gents” invulden. Uiteraard werden deze informanten allemaal bij de eentalig Nederlandssprekenden gerekend.

13 informanten, of 10,2 %, gaven aan thuis twee of meerdere talen te hanteren. Frans, Spaans, Portugees, Engels, Arabisch, Turks en Japans werden gecombineerd met Nederlands. De enquête stelde geen gedetailleerdere vragen over de thuistaal. Hierdoor kunnen natuurlijk soms complexe taalsituaties over het hoofd worden gezien, waarvoor het label “tweetalig” niet altijd het meest passende is. Het is mogelijk dat een kind van Turkse origine bijvoorbeeld thuis met de ouders Turks spreekt, en Nederlands enkel met broers en zussen. In de enquête valt hij dan in de categorie “tweetalig”. Eén

Thuistaal	
	<i>Aantal</i>
<i>Nederlands</i>	64
<i>Nederlands - Frans</i>	7
<i>Nederlands - Spaans</i>	1
<i>Nederlands - Arabisch</i>	1
<i>Nederlands - Engels</i>	2
<i>Nederlands - Portugees</i>	1
<i>Nederlands - Japans</i>	1
<i>Nederlands - Turks</i>	1
<i>Turks</i>	29
<i>Albanees</i>	5
<i>Engels</i>	3
<i>Ghanees</i>	2
<i>Slovaaks</i>	2
<i>Arabisch</i>	2
<i>Lingala</i>	2
<i>Georgisch</i>	1
<i>Frans</i>	1
<i>Armeens</i>	1
<i>Syrisch</i>	1
<i>Pools</i>	1
<i>Total</i>	128

van de informanten gaf in de enquête aan dat zij tweetalig Nederlands – Frans werd opgevoed, maar vertelde dan dat zij eigenlijk uitsluitend met haar grootmoeder Frans sprak. De lijst met taalsituaties is dus slechts een ruwe weergave van de daadwerkelijke taalsituaties.

51 kinderen, of 39,8%, spraken thuis geen Nederlands. Ook bij hen is de taalsituatie zeer verscheiden. Het grootste deel van hen (22,7%) sprak Turks. Maar ook Engels, Ghanees en Albanees kwamen voor.

Hypothese

Uit de sociolinguïstische literatuur (McKenzie 2008) weten we dat anderstalige luisteraars er vaak andere attitudes op nahouden dan moedertaalsprekers. Ze zijn vaak nog strenger tegenover stemmen met een buitenlands accent wat status betreft, maar voelen zich er wel meer toe aangetrokken op sociaal vlak. Door de vraag over thuistaal op te nemen in de enquête, kunnen we nagaan of dit voor kinderen ook al het geval is. Het is mogelijk dat kinderen die thuis geen Nederlands spreken, de Turkse niet het beroep met de laagste status toekennen, of dat ze haar leuker en grappiger vinden dan de Vlaamse stemmen.

We kunnen ook onderzoeken of allochtone en autochtone kinderen dezelfde attitudes vertonen tegenover standaardtaal, tussentaal en dialecten. Mogelijk heeft Brabants voor hen niet dezelfde *coole* status, of associëren ze de standaardtaal minder met bekwaamheid.

Verder willen we ook nagaan of de taalmonitor bij kinderen die thuis geen Nederlands spreken zich trager ontwikkelt of niet. We zullen nagaan of we dezelfde evolutie in antwoorden zien als bij de Nederlandstalige kinderen. Volgens Extra (1997) hebben anderstalige kinderen in de lagere school gemiddeld twee jaar achterstand op het vlak van beheersing van de Nederlandse taal. Vanaf de middelbare school is dat al sterk verbeterd. Het is mogelijk dat deze achterstand ook weerspiegeld wordt in de taalattitudes.

Opmerking

Door het grote aantal taalsituaties zullen dit soort conclusies niet eenvoudig te trekken zijn. Niet alle buitenlandse kinderen zijn van Turkse origine; zij zullen de Turkse spreekster dus niet vanzelfsprekend op dezelfde manier beoordelen. Bovendien kunnen twee kinderen die thuis geen Nederlands spreken, toch in een volkomen andere taalsituatie zitten. De ene kan al sinds zijn geboorte in België wonen, enkel Vlaamse vrienden hebben en naar Vlaamse televisiezenders kijken. De andere kan pas een jaar geleden naar België verhuisd zijn en buiten de schoolmuren nooit met het Nederlands in contact komen. Deze twee kinderen worden in de enquête allebei onder de noemer 'anderstalig' geplaatst. In de enquête werden er over dat soort zaken ook geen vragen gesteld.

Een ideale onderzoekspopulatie zou bestaan hebben uit de helft Nederlandstalige kinderen en de helft Turkstalige, met enkel Turks als de thuistaal en een verder homogene taalsituatie. Een dergelijke informantengroep bleek echter zeer moeilijk op korte tijd samen te brengen.

Bij de analyse van de resultaten moeten we dus in het achterhoofd houden dat de taalsituaties van de kinderen erg veralgemeend zijn en weinig ruimte laten voor nuance.

3.4.1. Zevenpuntschaal

3.4.1.1. Algemeen

Bekijken we eerst de resultaten van de zevenpuntschaal, dan zien we dat er enkel voor de dimensie *persoonlijke integriteit* significant verschillende antwoorden gegeven worden ($p=0,03$). Maar het enige wat we daaruit kunnen afleiden is dat tweetalige kinderen hogere scores uitdelen voor *persoonlijke integriteit* bij alle spreeksters. Voor *prestige* en *sociale attractiviteit* zijn de verschillen tussen Nederlandstalige, anderstalige en tweetalige kinderen al helemaal niet significant ($p=0,80$ en $p=0,23$).

Voor een gedetailleerder beeld vergelijken we de scores voor elke dimensie per spreekster. Slechts in twee gevallen zien we significante verschillen tussen Nederlandstalige en niet-

Nederlandstalige kinderen. Beide verschillen bevinden zich in de dimensie *sociale attractiviteit*.

Eenzijds blijken kinderen die thuis geen Nederlands spreken, het Brabants duidelijk minder sociaal aantrekkelijk te vinden ($p=0,03$). Zij geven het een gemiddelde score van 4,29, tegenover 5,55 bij de Nederlandstalige kinderen (de tweetalige groep is hierbij gerekend). Ook voor de andere twee dimensies scoorden de buitenlandse kinderen de Brabantse lager, maar die verschillen waren niet significant.

		Sociale attractiviteit Brabantse
		Gemiddelde score
Nederlandstalig	ja	5,55
	nee	4,29

Tabel 13: gemiddelde score sociale attractiviteit Brabantse bij Nederlandstalige en anderstalige kinderen

Blijkbaar heeft Brabants voor kinderen die thuis geen Nederlands spreken, minder de status van all-round variëteit dan voor Nederlandstaligen. In elk geval vinden zij de variëteit heel wat minder sympathiek.

Een tweede significant verschil vinden we in de sociale attractiviteit van het Turks accent. Verrassend genoeg vinden de anderstaligen deze spreekster nog minder aantrekkelijk dan de Nederlandstaligen (3,06 tegenover 3,87). De tweetaligen gaan nog lager en scoren haar slechts 2,34. Dit resultaat weerlegt onze verwachtingen dat de anderstalige kinderen deze spreekster net voor sociale attractiviteit positiever zouden evalueren.

Een verklaring voor dit resultaat ligt niet voor de hand. Mogelijk identificeren zij zich toch niet met haar. De kinderen zelf spreken waarschijnlijk geen geaccentueerd Nederlands – kinderen leren een nieuwe taal immers nog vrijwel accentloos aan. Iemand die dan wel problemen heeft met het accent, is misschien niet zo aantrekkelijk als vriend. En als hun volwassen familieleden al problemen hebben met accentloos Nederlands, krijgen de kinderen dat misschien niet zo vaak te horen; met de ouders wordt immers geen Nederlands gesproken.

Een andere mogelijkheid is dat het accent toch herkend werd als typisch Turks, en dat de andere nationaliteiten zich daarmee niet identificeerden. Dit kan voor een deel kloppen, want de anderstalige kinderen die geen Turks spreken geven inderdaad een nog lagere score (2,72). Maar dan is de score van de Turkse kinderen (3,19) nog altijd significant lager dan die van de Nederlandstalige kinderen (3,87).

Sociale attractiviteit Turks accent

Thuis taal	Gemiddelde
Nederlands	3,87
Turks	3,19
andere	2,72
tweetalig	2,34
Totaal	3,35

Tabel 14: gemiddelde scores voor sociale attractiviteit van de Turkse spreekster, opgesplitst per taalsituatie

3.4.1.2. Leeftijd

We analyseren deze resultaten verder naar leeftijd om te achterhalen of er een evolutie in te ontdekken is. Het is immers mogelijk dat hun taalattitudes parallel lopen met taalbeheersing. Volgens Extra (1997) bedraagt de achterstand in taalbeheersing in de lagere school gemiddeld twee jaar, maar in de middelbare school is die achterstand al heel wat minder groot.

In deze steekproef blijkt dat alvast het geval te zijn. De weinige verschillen in taaloordelen die tussen autochtone en allochtone kinderen vast te stellen vielen, blijken bepaald te worden in de jongste leeftijdscategorie van 8- tot 10-jarigen. In de oudere groepen vanaf 11 jaar zijn er geen significante verschillen meer vast te stellen.

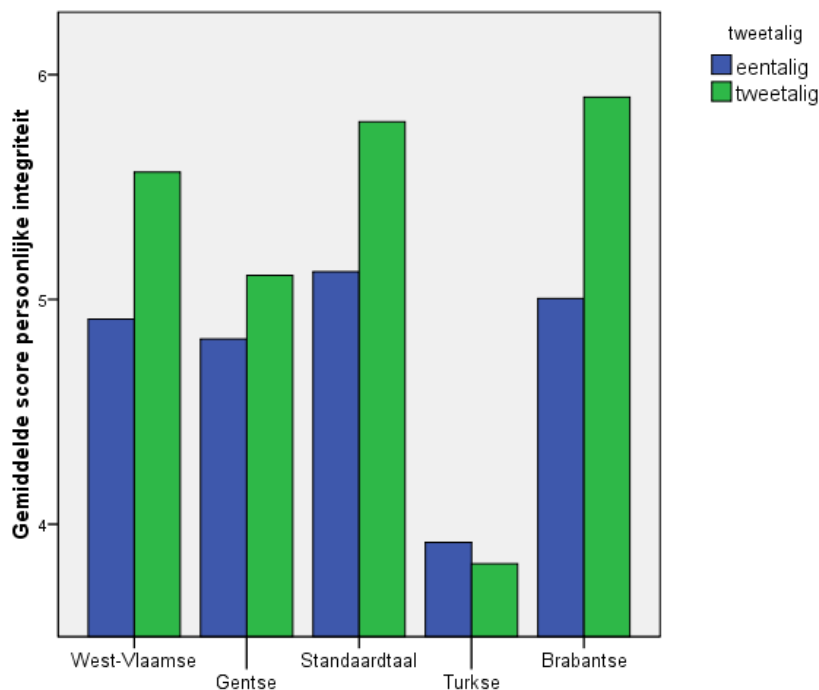
Voor de lagere score voor het Brabants valt op in de jongste groep. Zij evalueren de variëteit minder positief voor alle drie de dimensies, vooral voor prestige (4,15 versus 5,03)

en sociale attractiviteit (4,45 tegenover 5,42). De trend zet zich door in de oudere leeftijdsgroepen, maar het verschil wordt daar steeds minder significant.

3.4.1.3. Tweetaligheid

Hoewel het niet de bedoeling was om dit te onderzoeken, vallen de resultaten van de tweetalige kinderen op. Zij vormen slechts een kleine groep binnen de populatie, maar toch kunnen we voor een aantal variabelen significante verschillen noteren; meer verschillen dan tussen Nederlandstalige en niet-Nederlandstalige kinderen.

Tweetalige kinderen geven bijvoorbeeld opmerkelijk hogere scores voor *persoonlijke integriteit* en *prestige* aan alle spreeksters, behalve de Turkse. Zij scoort voor die dimensies, en ook voor *sociale attractiviteit*, aanzienlijk lager bij de tweetalige kinderen.

Figuur 18: score persoonlijke integriteit per spreekster, voor eentalige en tweetalige kinderen

Algemeen gesproken ziet het er naar uit dat de tweetalige kinderen op een meer uitgesproken manier de algemene trends van de populatie volgen. Dit wijst erop dat hun

sociolinguïstische taalmonitor al scherper ontwikkeld zou kunnen zijn. De populatie is echter te klein, en het onderzoek te weinig gericht, om daarover werkelijk uitsluitsel te kunnen geven.

3.4.2. Beroepentest

3.4.2.1. Algemeen

In het vorige hoofdstuk zagen we dat de beroepentest meer uitgesproken verschillen in attitudes tussen de leeftijden bleek uit te lokken. We gaan na of dat ook het geval is voor de factor thuistaal.

Bekijken we de resultaten per beroep, dan zien we dat er enkel voor het beroep van poetsvrouw significant verschillende antwoorden gegeven worden door Nederlandstalige en anderstalige kinderen. Nederlandstalige kinderen denk vooral dat de West-Vlaamse de poetsvrouw is; anderstalige kinderen kiezen de Turkse.

			Thuistaal Nederlands?	
			ja	nee
Poetsvrouw	West-Vlaamse	Aantal	32	8
		%	41,6%	15,7%
	Gentse	Aantal	7	7
		%	9,1%	13,7%
	Standaardtaal	Aantal	9	5
		%	11,7%	9,8%
	Turkse	Aantal	23	26
		%	29,9%	51,0%
	Brabantse	Aantal	6	5
		%	7,8%	9,8%
	Totaal	Aantal	77	51
		%	100,0%	100,0%

Tabel 15: Antwoorden voor de vraag: “Wie is de poetsvrouw?” voor Nederlandstalige en anderstalige kinderen

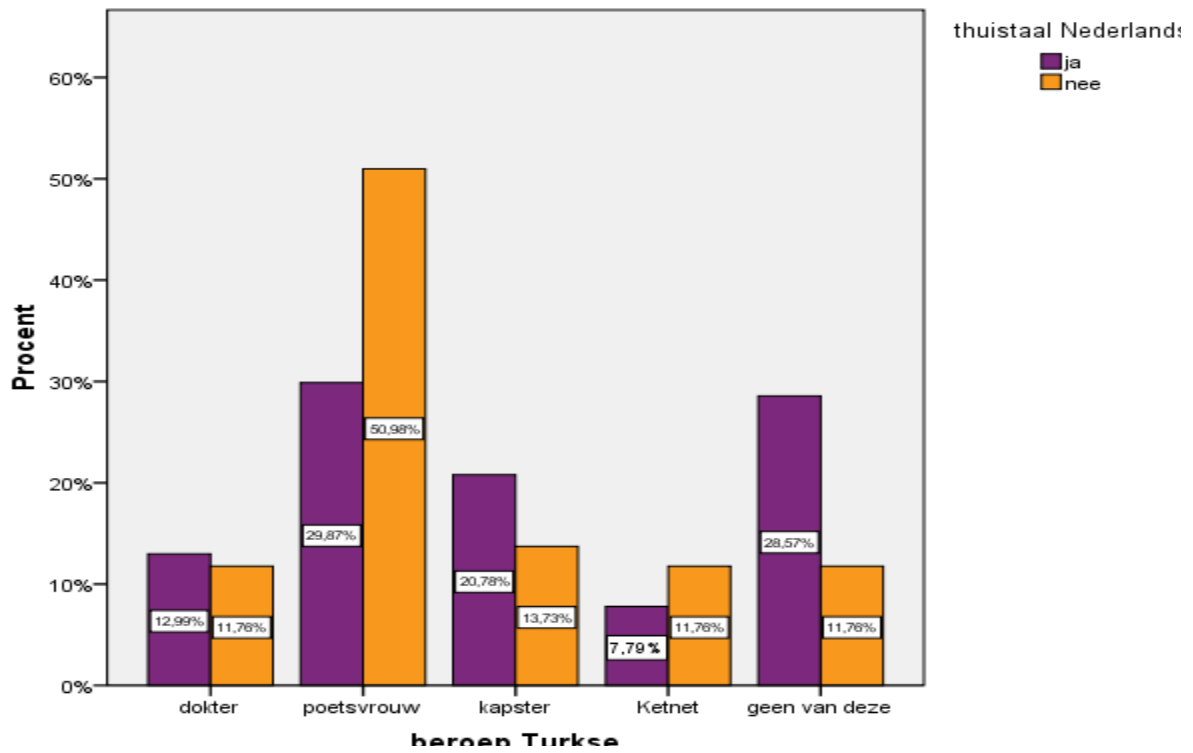
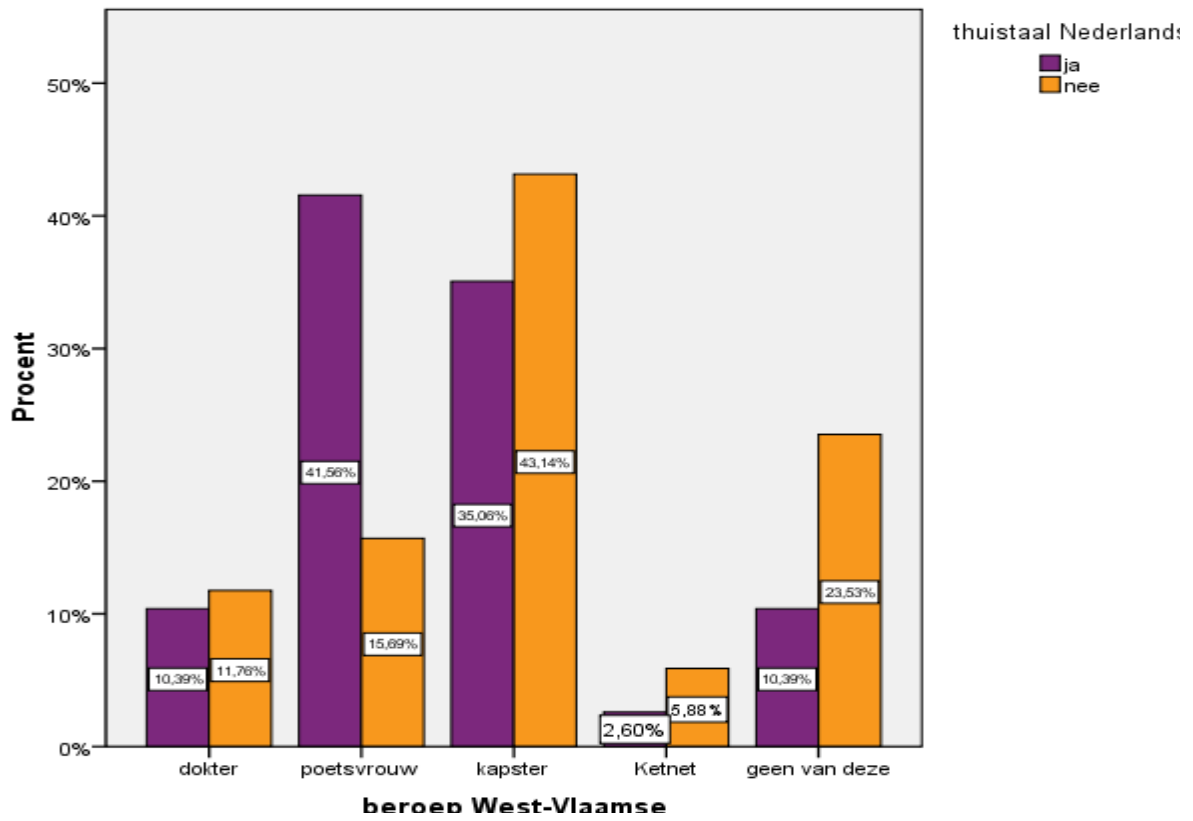
Dit resultaat ligt min of meer in de lijn van de verwachtingen. Buitenlandse onderzoeken (McKenzie 2008) toonden aan dat anderstaligen buitenlandse accenten vaak strenger evalueren voor statuskenmerken. Poetsvrouw is een beroep met lage status, en de resultaten geven aan dat anderstalige kinderen dit significant vaker met een buitenlands accent associëren ($p=0,03$). Ook de Nederlandstalige kinderen kiezen vaak voor het Turkse accent, maar zij geven een groter deel van hun stemmen aan de West-Vlaamse.

Daar zit eigenlijk het meest opvallende verschil. Kinderen die thuis geen Nederlands spreken, kiezen niet vaker voor de West-Vlaamse als poetsvrouw dan voor andere dialecten. Zij lijken geen statusonderscheid te maken tussen West-Vlaams en andere Nederlandse variëteiten. Van alle kinderen die de West-Vlaamse de poetsvrouw noemen, spreekt 80% thuis Nederlands.

We kunnen de resultaten dus op twee manieren bekijken. Enerzijds evalueren anderstalige kinderen een buitenlands accent negatiever dan Nederlandstalige kinderen voor statuskenmerken. En anderzijds zien ze zelf minder verschil tussen de verschillende Nederlandse dialecten voor statuskenmerken. West-Vlaams staat voor hen niet lager aangeschreven dan de Brabants of Gents gekleurde tussentaal. De meest waarschijnlijke verklaring hiervoor is dat ze het West-Vlaams minder goed herkennen en identificeren. Zij hebben niet dezelfde taalvooroordelen tegenover dit accent als de Nederlandstaligen. Dat wijst erop dat ze minder vertrouwd zijn met de verschillende variëteiten van het Nederlands en de gangbare opvattingen erover.

Voor de overige beroepen zijn er geen significante verschillen te ontdekken na vergelijking voor de factor thuistaal.

Bekijken we de resultaten per fragment in plaats van per beroep, dan zien we dat enkel voor de West-Vlaamse en Turkse spreekster er significante verschillen zijn. Figuur 19 geeft aan dat Nederlandstalige kinderen vooral het beroep 'poetsvrouw' bij de West-Vlaamse plaatsen (45,6%), terwijl maar 15,7% van de anderstaligen dat doet. 51% van de anderstalige respondenten vindt 'poetsvrouw' het meest geschikte beroep voor de Turkse, tegenover 29,9% van de Nederlandstaligen.

Figuur 19: beroepen toegewezen aan de West-Vlaamse en de Turkse, zoals beoordeeld door Nederlandstalige en anderstalige kinderen

De Turkse spreekster heeft voor de anderstalige kinderen een soortgelijke positie als de West-Vlaamse voor de Nederlandstalige kinderen. Dit zien we ook aan het aantal kinderen die de variëteiten niet gekozen hebben. 24% van de anderstalige kinderen kan de West-Vlaamse spreekster niet plaatsen, tegenover 10% van de Nederlandstalige kinderen. Omgekeerd plaatst 29% van de Nederlandstalige kinderen de Turkse spreekster bij geen enkel beroep, tegenover 12% van de anderstalige kinderen.

Nederlandstalige kinderen lijken dus vertrouwd te zijn met het West-Vlaams en met de gangbare (voor)oordelen tegenover deze variëteit. Anderstalige kinderen lijken dan weer vertrouwd met een buitenlands accent. Met de andere taalvariëteiten (standaardtaal en Brabantse en Gentse tussentaal) lijken de anderstalige kinderen wel vertrouwd, waarschijnlijk omdat die in hun omgeving gesproken worden. Ze zijn in staat die variëteiten vrij zelfzeker te beoordelen. Maar een variëteit als het West-Vlaams, die in een andere streek gesproken wordt en weinig op televisie aan bod komt, blijft echter onbekend voor hen. Voor de Nederlandstalige kinderen geldt hetzelfde ten opzichte van het Turkse accent. Met sprekers die een buitenlands accent hebben komen zij veel minder in contact.

Het is opvallend dat kinderen het accent dat ze niet kennen, buiten het onderzoek houden in plaats van het meteen negatief te evalueren. Wanneer kinderen niet vertrouwd zijn met een accent, gaan ze blijkbaar voorzichtiger om met de beoordeling ervan. Enkel wanneer ze een bepaald accent herkennen en weten dat dit bepaalde negatieve connotaties draagt, gaan ze het ook negatief evalueren. De veronderstelling dat mensen alle hen onbekende accenten meteen streng gaan beoordelen, lijkt dus niet helemaal op te gaan.

3.4.2.2. Invloed van leeftijd

Bekijken we de resultaten naar leeftijdscategorie, dan zien we hetzelfde patroon opduiken als in de zevenpuntschaal. Vóór de leeftijd van dertien jaar zijn er heel wat verschillen op te tekenen tussen Nederlandstalige en anderstalige kinderen. Maar vanaf het moment dat de kinderen naar de middelbare school gaan, vinden we geen verschillen in attitudes terug.

Voor de groep van 8 tot 10 jaar (en in mindere mate in de groep 11-12 jaar) zien we bijvoorbeeld dat allochtone kinderen het beroep van dokter veel minder sterk associëren met de standaardtaal ($p=0,02$).

Leeftijd 8-10 jaar			Thuis taal Nederlands?	
			ja	nee
Dokter	West-Vlaamse	Aantal	4	3
		%	11,4%	17,6%
	Gentse	Aantal	7	7
		%	20,0%	41,2%
	Standaardtaal	Aantal	17	1
		%	48,6%	5,9%
	Turkse	Aantal	5	2
		%	14,3%	11,8%
	Brabantse	Aantal	2	4
		%	5,7%	23,5%
	Totaal	Aantal	35	17
		%	100%	100%

Tabel 16: antwoorden van de 8- tot 10-jarigen op de vraag “Wie is de dokter?”, voor Nederlandstaligen en anderstaligen

De jongste kinderen die thuis geen Nederlands spreken, kiezen vooral voor het Gentse accent (41,2%). Gent is het dialect van de stad waar zij wonen; wellicht gaan ze er nog meer dan Nederlandstalige en oudere kinderen ervan uit dat dit de ‘goede’ variëteit is. Voor hen is standaardtaal zelfs de minst waarschijnlijke variëteit om door een dokter gesproken te worden. Van alle kinderen in deze leeftijdscategorie die denken dat de dokter de standaardtaalspreker is, is 94% Nederlandstalig.

Dat het profiel van de standaardtaal onduidelijk is voor anderstalige kinderen op deze jonge leeftijd, blijkt ook uit de resultaten per fragment. Bekijken we de standaardtaalspreker apart, dan zien we dat 41,2% van de anderstalige kinderen deze spreker uitkoos om uit het onderzoek te sluiten. Met andere woorden, zij paste het minst duidelijk bij één van de opgegeven beroepen. Slechts 8,6% van de Nederlandstalige kinderen maakte die keuze.

Bij de 11- en 12-jarigen zien we hetzelfde gebeuren, maar in een afgezwakte vorm. Gevraagd welke spreekster volgens hen dokter was, koos 40% van de Nederlandstalige kinderen voor de standaardtaalspreekster en 16% voor de Gentse; bij de niet-Nederlandstalige kinderen is dat twee keer 33%. De verschillen zijn hier niet meer significant, mede door het kleinere aantal respondenten in deze groep.

Bij de 13- en 14-jarigen tenslotte zien we geen enkel verschil meer. Hier gaan zelfs de Nederlandstalige kinderen iets vaker voor het Gents kiezen als variëteit voor de dokter (17,6%, tegenover 6,3% bij de anderstaligen). Beide groepen kiezen op deze leeftijd massaal voor de standaardtaal als meest geschikte taal voor een arts (76,5 en 75%).

Leeftijd 13-14 jaar			Thuis taal Nederlands?	
			ja	nee
Dokter	West-Vlaamse	Aantal	0	2
		%	,0%	12,5%
	Gentse	Aantal	3	1
		%	17,6%	6,3%
	Standaardtaal	Aantal	13	12
		%	76,5%	75,0%
	Turkse	Aantal	1	1
		%	5,9%	6,3%
	Brabantse	Aantal	0	0
		%	,0%	,0%
	Totaal	Aantal	17	16
		%	100%	100%

Tabel 17: antwoorden van de 13- en 14-jarigen op de vraag "Wie is de dokter?", voor Nederlandstaligen en anderstaligen

Hetzelfde gebeurt bij de beroepen van poetsvrouw en kapster.

In de jongste leeftijdsgroepen kiezen de Nederlandstalige kinderen voor de West-Vlaamse als poetsvrouw en de anderstalige voor de Turkse ($p=0,02$). De scores zien er als volgt uit:

8 tot 12 jaar			Nederlands	
			ja	nee
Poetsvrouw	West-Vlaamse	%	45,0%	14,3%
	Gentse	%	11,7%	14,3%
	Standaardtaal	%	15,0%	14,3%
	Turkse	%	25,0%	45,7%
	Brabantse	%	3,3%	11,4%
Total		%	100,0%	100,0%

Tabel 18: antwoorden van de 8- tot 12-jarigen op de vraag “Wie is de poetsvrouw?”, voor Nederlandstaligen en anderstaligen

Hier zien we dus duidelijk de eerder vastgestelde trend, dat de anderstalige kinderen de Turkse spreekster het meest bij het beroep poetsvrouw plaatsen, en amper het West-Vlaams. Bij de oudere kinderen is dat nog sterker het geval.

13-14 jaar			Nederlands	
			ja	nee
Poetsvrouw	West-Vlaamse	%	29,4%	18,8%
	Gentse	%	,0%	12,5%
	Standaardtaal	%	,0%	,0%
	Turkse	%	47,1%	62,5%
	Brabantse	%	23,5%	6,3%
Totaal		%	100,0%	100,0%

Tabel 19: antwoorden van de 13- en 14-jarigen op de vraag “Wie is de poetsvrouw?”, voor Nederlandstaligen en anderstaligen

Voor dit beroep verdwijnt het verschil tussen Nederlandstalige en anderstalig dus niet helemaal met de leeftijd, maar het wordt wel iets minder sterk. Het zijn echter de

Nederlandstalige kinderen die hun mening bijstellen en meer voor de Turkse beginnen te kiezen.

Samengevat: de anderstalige kinderen evalueren de Turkse spreekster al van jongsaf aan het negatiefst voor statuskenmerken. Het West-Vlaams draagt voor hen niet minder status dan de andere Nederlandse variëteiten. Hoe ouder ze worden, hoe meer ze voor het West-Vlaams kiezen in plaats van voor andere Vlaamse variëteiten, maar het buitenlandse accent wordt met steeds meer zekerheid geassocieerd met het beroep van poetsvrouw.

De Nederlandstalige kinderen associëren dat beroep op jongere leeftijd meer met de West-Vlaamse, maar hoe ouder ze worden, hoe meer ze het buitenlandse accent kiezen.

Eenzijds sluit dit aan bij andere onderzoeken over de evaluatie van buitenlandse accenten (McKenzie 2008, Cargile 1998). Anderzijds is er ook een leeftijdsevolutie zichtbaar, waarbij de taalmonitor steeds scherper wordt gesteld en de resultaten meer en meer aansluiten bij de voor volwassenen verwachte resultaten.

Het enige moeilijker te verklaren element is het resultaat voor de jongere Vlaamse kinderen. Zij kiezen wel degelijk voor de twee meest gestigmatiseerde variëteiten voor dit beroep (er is dus zeker linguïstische monitoring in het spel), maar in omgekeerde volgorde dan verwacht. Mogelijk speelt herkenbaarheid hierin een rol. Wellicht kennen ze minder volwassenen met een buitenlands accent dan met een West-Vlaamse tongval, en kunnen zij zich moeilijker een beeld vormen van zo iemand, laat staan het beroep dat er bij past. Zoals gezegd lijken kinderen een accent pas negatief te gaan beoordelen als ze het ook kunnen identificeren.

Voor het beroep kapster vinden we gelijkaardige resultaten. Op jongere leeftijd kiezen anderstalige kinderen massaal voor de West-Vlaamse voor dit beroep, terwijl de Nederlandstalige eerder voor de Gentse gaan. Op oudere leeftijd zijn de verschillen tussen beide groepen niet meer significant.

Voor het beroep van Ketnet-wrapper/VJ zijn er op het eerste gezicht geen significante verschillen tussen de taalgroepen qua leeftijd. Maar die zijn er wel als we enkel de variëteiten Brabants en standaardtaal bekijken.

8-10 jaar			Nederlands	
			ja	nee
Ketnet	West-Vlaamse	%	5,7%	5,9%
	Gentse	%	14,3%	11,8%
	Standaardtaal	%	20,0%	35,3%
	Turkse	%	8,6%	23,5%
	Brabantse	%	51,4%	23,5%
Totaal		%	100,0%	100,0%

Tabel 20: antwoorden van de 8- tot 10-jarigen op de vraag “Wie is de Ketnet-wrapper?”, voor Nederlandstaligen en anderstaligen

In de jongste leeftijdsgroep zijn de Nederlandstalige kinderen er al helemaal van overtuigd dat Brabants dé variëteit voor een jongerenpresentator is. Bij de anderstalige kinderen is dat veel minder het geval. Zij kiezen vaker voor de standaardtaal. Ook een Turks accent lijkt voor bijna een kwart van de anderstalige kinderen perfect te passen voor een Ketnet-wrapper.

In de jongste leeftijdsgroep verschillen de meningen dus significant over de beroepen van de Brabantse en de standaardtaalspreker. Grof gesteld kunnen we zeggen dat anderstalige kinderen voor Brabants twijfelen tussen de dokter en de Ketnet-wrapper; de Nederlandstalige kinderen kiezen massaal voor Ketnet-wrapper.

De *coole* status van het Brabants ligt voor de jongste anderstalige kinderen dus niet zo voor de hand. Mogelijk zijn ze minder blootgesteld geweest aan Nederlandstalige televisieprogramma's. We zagen ook al bij de eerste vragenlijst dat de Brabantse tussentaal lager scoort voor *sociale attractiviteit* en *prestige* bij deze jongste groep anderstaligen. Zij zijn dus duidelijk nog niet zo doordrongen van het prestige dat Brabantse tussentaal geniet in Vlaanderen.

Bij de 11- en 12-jarigen is dat al veel minder het geval, en in de oudste leeftijdscategorie kiezen Nederlandstaligen en anderstaligen in gelijke mate voor tussentaal als tv-taal. Opvallend is daarbij dat de anderstaligen meestal voor de Brabantse tussentaal kiezen, terwijl de Nederlandstaligen de Gents gekleurde variëteit verkiezen.

13-14 jaar			Nederlands	
			ja	nee
Ketnet	West-Vlaamse	%	,0%	6,3%
	Gentse	%	35,3%	12,5%
	Standaardtaal	%	17,6%	12,5%
	Turkse	%	11,8%	12,5%
	Brabantse	%	35,3%	56,3%
Totaal		%	100,0%	100,0%

Tabel 21: antwoorden van de 13- en 14-jarigen op de vraag “Wie is de Ketnet-wrapper?”, voor Nederlandstaligen en anderstaligen

De antwoorden van de anderstaligen lijkt dus beter overeen te stemmen met de werkelijkheid op televisie, terwijl de Nederlandstaligen meer uitgaan van de eigen attitudes over Gentse tussentaal.

Want één significant verschil blijft wel overeind in de oudste leeftijdsgroep, en dat zijn de attitudes tegenover de Gentse tussentaal. Alle leerlingen uit deze leeftijdscategorie liepen school in het Gentse. Zowel anderstalige als Nederlandstalige kinderen zijn dus zeer vertrouwd met het dialect, en bij de afname van de enquêtes bleek een groot deel van hen ook met een duidelijk Gents accent te spreken. Toch gaan anderstalige en Nederlandstalige kinderen op de leeftijd van 13-14 jaar deze variëteit anders beoordelen. De Nederlandstaligen gaven een veel hogere score ($p=0,00$) voor de dimensie *prestige* (5,03) dan de anderstaligen (3,87). Voor de overige dimensies waren er geen verschillen. Ook wat

betreft het beroep dat de Gentse toegewezen kreeg, zijn er statusverschillen op te merken. De Nederlandstaligen zagen haar vooral als tv-figuur (35,3%) of als dokter (17,6%). De anderstaligen plaatsten haar vooral bij het beroep van kapster (50%).

Dit sluit aan bij de bevindingen van Plevoets (2009). Hij schrijft :

“...de verbreiding van de tussentaal wordt uitgedragen door die maatschappelijke groepen die zich in de loop van de tweede helft van de twintigste eeuw geëmancipeerd hebben.”(17)

Tussentaal is volgens hem de taal van diegenen die het gemaakt hebben in de moderne maatschappij. Anderstalige sprekers horen meestal niet bij die “gearriveerde bovenkaste” (3), zoals Plevoets het verwoordt. Daardoor draagt de taal voor hen minder prestige dan voor Nederlandstaligen.

Dus hoewel velen het accent wel overnemen, lijken anderstalige kinderen zich toch minder met het Gents te identificeren. In elk geval lijken ze het meer dan de Nederlandstaligen als een dialect te zien en geven ze het een lagere score voor status. De Nederlandstalige Gentenaars hebben een positiever oordeel over hun variëteit.

3.4.3. Conclusie factor thuistaal

Algemeen gesproken vallen er weinig verschillen te noteren tussen Nederlandstalige en anderstalige kinderen. Er was wel een verschil in wat zij de minst status- en prestigerijke variëteit beschouwen. De anderstalige kinderen beoordelen het Turks negatiever dan de Nederlandstalige. Ze vinden het sociaal minder aantrekkelijk en associëren het met het beroep met de laagste status in de lijst, namelijk poetsvrouw. Anderstalige kinderen blijken ook iets minder positief te staan tegenover het Brabants; ze vinden dit minder sociaal aantrekkelijk dan hun Nederlandstalige medeleerlingen. Maar voor *prestige* en *persoonlijke integriteit* scoren ze het niet lager.

Als we de resultaten verder analyseren naar leeftijd, dan zien we dat er in de jongste leeftijdscategorie wel grotere verschillen bestaan. Met name het profiel van de standaardtaal en de Brabantse tussentaal is voor jongere anderstalige kinderen niet zo

duidelijk. Zij vinden standaardtaal voor een jongerenpresentator aannemelijker dan Nederlandstalige kinderen, en associëren de standaardtaal absoluut niet met het beroep van arts. Het West-Vlaams heeft voor hen meer status dan voor de autochtone kinderen. Het Turkse accent heeft echter een lagere status voor hen dan voor de Nederlandstaligen, en dat is een trend die zich verder doorzet in de oudere leeftijdsgroepen.

Die verschillen in attitude verminderen langzaam en zijn in de hoogste leeftijdscategorie zo goed als verdwenen. Enkel de al genoemde associatie van het Turkse accent met het beroep van poetsvrouw blijft sterker voor de anderstalige kinderen, zij het niet zoveel. Dit sluit aan bij de internationale literatuur over het onderwerp, waarbij anderstaligen sprekers met een accent een lagere status toekennen (McKenzie 2008). De bijhorende hogere score voor sociale attractiviteit blijft echter uit – de anderstalige leerlingen scoren haar daarvoor zelfs een pak lager.

Ook de attitudes tegenover de Gentse tussentaal verschillen nog. Voor Nederlandstalige Gentenaars heeft de variëteit een hoger prestige dan voor anderstalige Gentenaars, en zij associëren het ook met statusrijkere beroepen.

Het feit dat de attitudeverschillen tussen anderstalige en Nederlandstalige kinderen met de jaren bijna volledig verdwijnen, wijst er alvast op dat de sociolinguïstische monitor veel meer door leeftijdsgenoten bepaald wordt dan door ouders. Waren de attitudes van de ouders de bepalende factor, dan zouden de verschillen minder snel verdwijnen. Hoe langer de kinderen al op school zitten, hoe meer hun attitudes tegenover taalvariëteiten in Vlaanderen gaan aansluiten bij die van hun Nederlandstalige leeftijdsgenoten.

3.5. Sekseverschillen

Volgens onder andere Trudgill (1998) houden mannen en vrouwen er vaak andere attitudes tegenover taal op na. Vrouwen hebben vaker dan mannen een voorkeur voor die variëteiten die prestige dragen. Mannen daarentegen verkiezen vaker variëteiten die afwijken van de standaardtaal. Dit zou te verklaren zijn aan de hand van de maatschappelijke positie van beide groepen. Vrouwen bekleden vaker een lagere positie in de maatschappij en beschikken over minder en minder uitgebreide netwerken dan mannen. Ze hebben een voorkeur voor standaardvariëteiten omdat ze het gevoel hebben daaraan een hoger prestige te kunnen ontlenuen.

Mannen zouden het zich kunnen veroorloven om dialect te gebruiken, omdat zij vaak een hogere status hebben dan vrouwen en over meer netwerken beschikken. Bovendien wordt het gebruik van dialectvormen geassocieerd met een zekere mannelijkheid. De vormen die ze gebruiken, hebben dus wel degelijk prestige, maar het is een 'covert prestige'. Het prestige van de standaardtaal dat vrouwen verkiezen is een 'overt prestige'.

Aan deze studie namen 41 jongens en 87 meisjes deel. Vooral in de oudste leeftijdsgroep zaten bijna geen jongens, omdat de school die we bezochten voornamelijk door meisjes werd bezocht. Er werd gecontroleerd of deze leeftijdsfactor de resultaten over de sekseverschillen niet beïnvloedde, maar dat bleek niet het geval te zijn.

De verschillen in antwoorden tussen jongens en meisjes zijn niet uitgesproken groot. In de beroepentest vallen er bijvoorbeeld geen significante verschillen te ontdekken. In de vragenlijst met zevenpuntenschaal zijn er twee variëteiten waarvoor de meningen verschillen: het West-Vlaams en het Gents.

3.5.1. *West-Vlaamse*

Impe en Speelman (2007) vonden dat hun vrouwelijke informanten extra streng waren voor regionaal gekleurde varianten, terwijl hun mannelijke informanten deze varianten positiever beoordeelden. In het onderzoek van Toye (2009) kozen jongens in ruime mate voor een West-Vlaamse spreker wanneer hen gevraagd werd wat de meest aangename stem was. In deze studie lijkt het omgekeerde het geval te zijn. De meisjes geven de West-Vlaamse

spreekster voor de drie dimensies een significant hogere score dan de jongens (voor prestige is $p=0,046$, persoonlijke integriteit $p=0,005$, sociale attractiviteit $p=0,051$).

Gemiddelde scores West-Vlaamse

seks	Prestige	Persoonlijke integriteit	Sociale attractiviteit
jongen	3,61	4,53	3,65
meisje	4,11	5,19	4,30
totaal	3,96	4,98	4,09

Tabel 22: gemiddelde scores voor de drie dimensies voor de West-Vlaamse, uitgesplitst naar seks

Dit resultaat is dus in tegenspraak met wat we normaal zouden verwachten. Een mogelijke verklaring ligt in het feit dat alle fragmenten in deze studie door vrouwen werden ingesproken. Het zou kunnen dat mannen strenger zijn voor vrouwen die dialectvormen gebruiken dan voor mannen die dat doen. Volgens Trudgill (1998) wordt met dialectvormen een zekere mannelijkheid geassocieerd, die in meisjes eerder afgekeurd wordt.

Deze verschillen hebben geen effect op de uitslag van de beroepentest; jongens en meisjes kiezen in even grote mate voor de poetsvrouw en de kapster als meest geschikte beroep voor de West-Vlaamse.

3.5.2. Gentse

Voor de Gentse zijn er significante verschillen voor de dimensies prestige ($p=0,035$) en sociale attractiviteit ($p=0,001$).

Gemiddelde scores Gentse

seks	Prestige	Persoonlijke integriteit	Sociale attractiviteit
jongen	4,18	4,68	3,46
meisje	4,76	4,93	4,54
totaal	4,58	4,85	4,20

Tabel 23: gemiddelde scores voor de drie dimensies voor de West-Vlaamse, uitgesplitst naar seks

Opnieuw zijn het de meisjes die de spreekster positiever beoordelen dan de jongens. Het is mogelijk dat hier hetzelfde effect speelt als bij de West-Vlaamse; jongens zijn strenger voor meisjes die een afwijkende variëteit spreken dan voor jongens die dat doen. Maar het is ook mogelijk dat dit wijst op een verschuiving in attitudes tegenover de standaardtaal en tussentaal. Meisjes hebben vaker een voorkeur voor variëteiten die prestige dragen; het kan zijn dat zij de Gentse tussentaal als meer prestigieus aanvoelen dan de standaardtaal. Ook in de resultaten voor de Brabantse zien we dat de meisjes hogere scores geven dan de jongens; deze verschillen zijn evenwel niet significant (laagste $p=0,071$).

3.5.3. Conclusie sekseverschillen

In deze studie zijn weinig attitudeverschillen te ontdekken tussen jongens en meisjes. Alleen de hogere scores die de meisjes geven aan de West-Vlaamse zijn verrassend. Het feit dat de spreekster zelf een vrouw was, zou hierin mee kunnen spelen. Ook over de Gents gekleurde tussentaal waren de meisjes opvallend enthousiaster dan de jongens. Het is mogelijk dat deze vorm al sterker als een prestigeform gezien wordt dan als een dialectvorm. Ook voor de Brabantse tussentaal waren meisjes immers positiever dan jongens, maar die verschillen waren net niet significant. Over de standaardtaal en het buitenlands accent waren jongens en meisjes het eens. Ook voor de beroepentest vonden we geen significante verschillen.

4. Algemene conclusie

De resultaten van deze studie stemmen niet volledig overeen met voorgaand sociolinguïstisch onderzoek. Om te beginnen deelden de kinderen de variëteiten niet helemaal in volgens de geijkte drie dimensies. Ze maakten wel degelijk onderscheid naar *prestige*, *integriteit*, en *solidariteit*, maar verbonden hier andere kenmerken mee. Intelligentie bijvoorbeeld droeg voor hen niet bij tot prestige maar hoorde bij integriteit. Bovendien verbonden zij andere variëteiten met deze dimensies. Niet de standaardtaal werd geassocieerd met prestige, maar de twee tussentalen, de Gentse en de Brabantse. Vooral de Brabantse scoorde goed voor alle dimensies. Enkel voor *persoonlijke integriteit* scoorde standaardtaal hoger.

Dat resultaat kan op twee manieren geïnterpreteerd worden. Ofwel is dit een reflectie van het sociale verkeer bij kinderen en jongeren. Bij hen hangt prestige nog niet samen met intelligentie, vandaar de minder traditionele variabelen voor prestige. *Coolness* is bepalender voor hun maatschappelijke positie, en dat wordt geassocieerd met tussentaal. Standaardtaal geniet weinig prestige, omdat kinderen die nog niet nodig hebben om hun sociale positie te verbeteren. In deze zienswijze zouden kinderlijke attitudes verschillen van die van volwassenen. Dan zouden deze resultaten wijzen op 'age grading'; de verschillen zijn afhankelijk van de leeftijd, en in elke generatie opnieuw zijn er dezelfde verschillen tussen kinderen en volwassenen. Onderzoek heeft uitgewezen dat kinderen zich inderdaad meer richten op niet-standaardtalige vormen, terwijl volwassenen een voorkeur hebben voor standaardtaal omdat die belangrijker is voor professioneel succes (Preston 1999).

Volgens een vroege theorie van Labov (in Preston 1999) begint de ontwikkeling van sociale perceptie sowieso pas rond de leeftijd van 14 jaar, onder invloed van volwassenen in de omgeving. Deze studie spreekt dat deels tegen, want er is wel degelijk al sprake van sociale perceptie en classificatie van taalvariëteiten bij jongere kinderen. Maar het is wel mogelijk dat kinderen er hun eigen attitudes op na houden, die dan doorheen de puberteit nog evolueren naar attitudes die meer afgestemd zijn op de sociale werkelijkheid van volwassenen. Met andere woorden: de sociolinguïstische monitor is ontwikkeld, maar afhankelijk van de levensfase wordt hij anders ingevuld.

Een andere mogelijkheid is dat de resultaten wijzen op een werkelijke verandering van de taalattitudes in Vlaanderen. Dat zou dan een 'apparent time'-interpretatie van de resultaten zijn, waarbij ervan uitgegaan wordt dat attitudeverschillen tussen jongeren en volwassenen wijzen op het begin van een algemene attitudeverandering (Preston 1999).

Toegepast op deze resultaten zou dat betekenen dat de standaardtaal haar prestige werkelijk moet afstaan aan tussentaal, een scenario dat in de lijn ligt van wat Plevoets (2009) argumenteert. Standaardtaal duidt volgens hem op een ambitie om hogerop te raken in de maatschappij. Dat wordt in deze studie bevestigd door de sterke associatie met kenmerken als ijver, intelligentie en eerlijkheid. Tussentaal is echter een teken dat de spreker niet meer hogerop hoeft te komen; het is de taal van de "gearriveerde bovenkaste" (2009). Het kan dus ook zijn dat de resultaten niet slechts het sociale verkeer onder kinderen weergeven, maar duiden op structureel veranderende attitudes in Vlaanderen.

Ook de theorie van de Brabantse expansie (Goossens 1975) wordt door deze studie nogmaals bevestigd. Het is opmerkelijk dat hoewel de kinderen voor zowat alle dimensies de tussentaal verkiezen, ze toch de voorkeur geven aan een *ander* soort tussentaal dan die van henzelf. De Gents gekleurde tussentaal scoort hoog voor *prestige* en *sociale attractiviteit*, maar de Brabantse doet het nog een stuk beter. De invloed van de centrumdialecten is dus ook bij jongeren voelbaar. Waarschijnlijk spelen de media hierin een belangrijke rol; we zagen immers dat de kinderen de Brabantse meestal identificeerden als Ketnet-wrapper of VJ.

De attitudes tegenover de spreekster met een buitenlands accent zijn over de hele lijn negatief. De anderstalige kinderen zijn zelfs nog strenger voor haar. We zien wel dat de oudere kinderen haar iets positiever gaan evalueren. Zij zijn zich waarschijnlijk al wat bewuster van vooroordelen. Dit resultaat toont aan dat een goede kennis van het Nederlands niet volstaat om positief beoordeeld te worden. De Turkse spreekster maakte immers vrij weinig grammaticale fouten en sprak behoorlijk vlot. Maar het duidelijk buitenlandse accent zorgde alsnog voor een negatieve evaluatie. Het wordt sterk geassocieerd met negatieve kwaliteiten op allerlei gebied.

Opvallend is de negatieve perceptie van de Turkse spreekster door de anderstalige kinderen. Zij associëren dit accent sterker met een beroep met lagere status dan de Nederlandstalige.

Bovendien scoren zij haar ook opvallend lager voor *sociale attractiviteit*; net voor deze dimensie werd een hogere score verwacht. Anderstalige kinderen voelen zich dus maar weinig aangetrokken tot mensen met een duidelijk buitenlands accent. Zij staan positiever tegenover Nederlands en haar variëteiten. Dat wijst erop dat zij een goede beheersing van het Nederlands belangrijk vinden en maar weinig tolerant zijn tegenover een gebrekkige kennis ervan.

De attitudes van anderstalige kinderen verschillen over het algemeen niet zeer sterk van die van Nederlandstalige kinderen. Op jonge leeftijd is de sociolinguïstische monitor van de anderstaligen nog niet zo scherp ontwikkeld, maar dat verschil is grotendeels verdwenen op het moment dat de kinderen in de eerste graad van de middelbare school zitten.

Anderstaligen blijven wel minder positief over tussentaal, zowel de Brabants gekleurde als de Gents gekleurde. Het feit dat zij die vormen minder met prestige verbinden, ondersteunt eerder het tweede scenario dat hierboven werd voorgesteld. De voorkeur voor tussentaal als prestigetaal zou dan een vrij recente evolutie zijn, uitgedragen door de maatschappelijke bovenlaag, die vooral zelf die tussentaal gebruikt.

De resultaten geven ons ook een beeld van de ontwikkeling van de sociolinguïstische monitor. Op de leeftijd van acht jaar (de jongste groep in deze studie) hebben kinderen al behoorlijk wat taaloordelen gevormd. Maar ze zijn nog minder scherp dan bij de oudste kinderen in de studie. De stelling van onder andere Day (1982) en Appel en Muysken (1987), dat negatieve oordelen later volgen dan positieve, kan niet helemaal bevestigd worden. Het lijkt inderdaad zo te zijn voor de component *prestige* en *persoonlijke verdienste*, maar de verschillen zijn zeer klein. Bovendien is voor *sociale attractiviteit* het omgekeerde waar. De oudere kinderen zijn daar veel milder voor de Turkse spreekster dan de jongste. Deze resultaten kunnen niet makkelijk geïnterpreteerd worden; allerlei factoren kunnen een rol spelen. Bij de beroepentest was er wel een duidelijk verschil op te tekenen. De verschillende variëteiten krijgen een duidelijker profiel naarmate de respondenten ouder zijn. Hier lijkt de theorie van negatieve oordelen op latere leeftijd wel gedeeltelijk te kloppen. Het stereotiepe beeld van de Turkse spreekster als poetsvrouw wordt door de Vlaamse kinderen pas op latere leeftijd gevormd. Maar de negatieve oordelen over de West-Vlaamse zijn bij de jongere kinderen wel al geïnstalleerd. Vertrouwen met het accent lijkt dan ook een grotere rol te spelen dan leeftijd.

Deze evolutie in leeftijd, en de constatactie dat anderstaligen snel hun sociolinguïstische achterstand inhalen, zijn in tegenspraak met vroege theorieën van onder andere Labov. Hij ging er van uit dat sociale perceptie pas ontstaat rond de leeftijd van 14 jaar, en dat die gemodelleerd wordt naar het voorbeeld van volwassenen in de omgeving. Maar dan zouden de resultaten voor deze jongere leeftijdsgroepen heel anders zijn. Bovendien wijst de evolutie van de attitudes bij anderstaligen erop dat het veeleer de leeftijdsgenoten zijn die de ontwikkeling van de sociale perceptie bepalen. De anderstalige kinderen spreken immers nog steeds een vreemde taal met hun ouders en komen mogelijk ook minder in contact met Vlaamse media; toch lopen vanaf de leeftijd van dertien jaar hun attitudes min of meer gelijk met die van autochtoon Vlaamse kinderen.

Verder onderzoek

Dit perceptieonderzoek naar de attitudes van Vlaamse kinderen geeft aan dat de relatie tussentaal-standaardtaal nog steeds ter discussie staat. Vooral de positie van prestigetaal lijkt overgenomen te zijn door Brabantse tussentaal. Verder onderzoek zou kunnen nagaan of dat door volwassenen ook al zo aangevoeld wordt. Ook de overgang van kinderlijke naar volwassen attitudes vraagt nog verdere aandacht. Een ander resultaat dat meer onderzoek verdient, is de lage score voor alle dimensies voor de Turkse spreekster. Het zou interessant zijn om na te gaan of voor een Frans of Duits accent dezelfde resultaten gevonden worden. Bovendien gaven de anderstaligen haar ook zeer lage scores, wat aangeeft dat zij zelf weinig ophebben met mensen die geen accentloos Nederlands spreken. Een gedetailleerder, eventueel kwalitatief onderzoek naar anderstalige attitudes kan hierover meer verklaringen aan het licht brengen.

5. Bibliografie

- Cargile, A. C. 1997. "Attitudes toward Chinese-accented speech: An investigation in two Contexts". *Journal of Language and Social Psychology* 16: 434-443.
- Cargile, A., & H. Giles. 1998. "Language attitudes toward varieties of English: An American-Japanese context". *Journal of Applied Communication Research* 26:338- 356.
- Day, R. 1982. "Children's attitudes toward language". In H. Giles & E. Ryan (eds.), *Attitudes towards language variation. Social and applied contexts*. 116-131. London: Edward Arnold.
- De Caluwe, J. 2000. "Belgisch Nederlands versus Nederlands Nederlands". *Bundel wetenschappelijke nascholing 2000-2001*. Academia Press.
- De Man, V. 2009. *Turks of Nederlands? Een kwalitatief onderzoek naar taalkeuze (en taalattitude) van Turks-Nederlandse jongeren in Groningen en omstreken*. Rapport Wetenschapswinkel Universiteit Groningen.
- Extra, G. & T. Vallen. 1997. "The Sociolinguistic Status of Immigrant Minority Groups in the Netherlands". *Sociolinguistica* 11:204-214.
- Geeraerts, D. 1999. "Noch standaardtaal, noch dialect: 'tussentaal' in Vlaanderen en Nederland". *Onze Taal* 68: 232-235.
- Geeraerts, D. 2001. "Een zondagspak? Het Nederlands in Vlaanderen: gedrag, beleid en attitudes".
- Goossens, J. 1975. "De ontwikkeling van het gesproken Nederlands in Vlaanderen". *Nu nog* 23:51-62.
- Goossens, J. 2000. "De toekomst van het Nederlands in Vlaanderen". *Ons Erfdeel* 43: 3-14.
- Huguet, A. & E. Llorca. 2001. "Language Attitudes of School Children in two Catalan/Spanish Bilingual Communities". *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 4(4):267-282.
- Impe, L. & D. Speelman. 2007. "Vlamingen en hun (tussen)taal – een attitudeel mixed guiseonderzoek". In: *Handelingen van de Koninklijke Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis LXI*: 109-128.
- Lambert, W.E., H. Frankel & G.R. Tucker 1966. "Judging personality through speech: A French-Canadian example". *Journal of Communication* 16:305-321.
- McKenzie, R. 2008. "Social factors and non-native attitudes towards varieties of spoken English: a Japanese case study". *International Journal of Applied Linguistics* 18:64-88.
- Mulac, A., T. Hanley & D. Prigge. 1974. "Effects of phonological speech foreignness upon three dimensions of attitude of selected American listeners". *Quarterly Journal of Speech* 60:411-420.
- Nesdale, D. 1996. "Evaluations and Stereotyping of Accented Speakers by Pre-Adolescent Children". *Journal of Language and Social Psychology* 2:133-154.

- Plevoets, K. 2009. "Verkavelingsvlaams als de voertaal van de verburgerlijking van Vlaanderen". *Studies van de BKL* 4.
- Preston, D. 1999. *Handbook of Perceptual Dialectology*. Amsterdam: John Benjamins.
- Rosenthal, M. 1974. "The magic boxes: Pre-school children's attitudes toward black and standard English". *Florida F. L. Reporter* 210:55-93.
- Ryan, E. & C. Bulik. 1982. "Evaluations of Middle Class and Lower Class Speakers of Standard American and German-Accented English". *Journal of Language and Social Psychology* 1:51-61.
- Ryan, E. & M. Carranza. 1975. "Evaluative reactions of adolescents toward speakers of standard English and Mexican American accented English". *Journal of Personality and Social Psychology* 31:855-863
- Toye, J. 2009. *Taalattitudes van Vlaamse schoolkinderen: een mixed-guise onderzoek*. Bachelorscriptie Universiteit Gent.
- Trudgill, P. 1998. "Sex and Covert Prestige". In Coates, J. (ed) *Language and Gender: A Reader*. Oxford: 21-28.
- Van der Horst, J. 1989. "De mythe van het taalverval". *Ons Erfdeel* 32:245-248.
- Van der Horst, J. 2009. *Het einde van de standaardtaal*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Van Istendael, G. 1993. *Het Belgisch labyrint. Wakker worden in een ander land*. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Ytsma, J. 1990. *School children's language attitudes in Friesland*. Ljouwert: Fryske Akademy.

Bijlage A: vragenlijst

Spreker 1

1. Denk je dat deze persoon erg rijk is, of niet erg rijk?

Helemaal

niet rijk

Heel rijk

2. Denk je dat ze grappig is, of niet grappig?

Helemaal

niet grappig

Heel grappig

3. Vind je haar leuk of eerder niet leuk?

Helemaal

niet leuk

Heel leuk

4. Denk je dat ze eerder slim is of eerder niet slim?

Helemaal

niet slim

Heel slim

5. Denk je dat ze eerlijk is, of eerder niet zo eerlijk?

Helemaal
niet eerlijk

Heel eerlijk

6. Denk je dat ze populair is, met veel vrienden, of dat ze niet zo populair is en weinig vrienden heeft?

Helemaal
niet populair

Heel populair

7. Is ze volgens jou eerder lui of niet lui?

Heel lui

Helemaal niet lui

8. Denk je dat deze persoon knap is, of eerder niet knap?

Helemaal
niet knap

Heel knap

Opmerking: de respondenten kregen deze vragenlijst in vijfvoud, dus één per spreekster.

Beroepen

Welke van de sprekers die je gehoord hebt, is volgens jou...

... een **dokter**? Spreekster nummer

... een **poetsvrouw**? Spreekster nummer

... een **kapster**? Spreekster nummer een **ketnet-wraper**? Spreekster nummer....

Nog een paar vraagjes over jou...

Ik ben een jongen

een meisje.

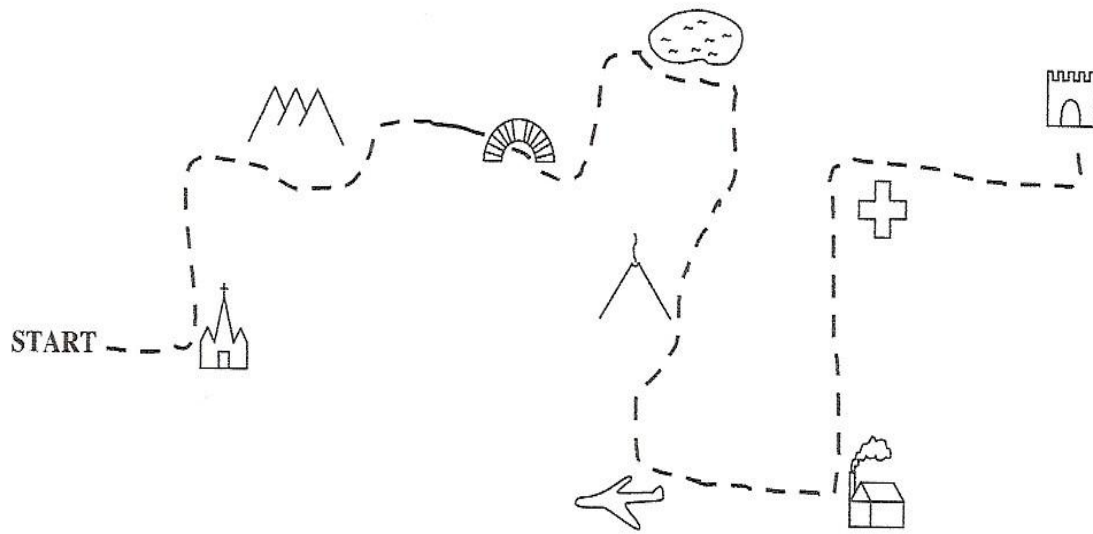
Ik ben _____ jaar.

Ik spreek thuis Nederlands

Nederlands en nog een andere taal, namelijk

geen Nederlands, maar _____

Bijlage B: kaartje spreektaak

Opdracht: leg aan de hand van dit plannetje uit hoe je van de START-positie naar het kasteel wandelt.

